

Státní okresní archiv Karlovy Vary

Archiv města Rybáře

[1866]–1939 (1946)

Inventář

EL NAD č.: 90

AP č.: 413

Mgr. Petr Cais

Karlovy Vary 2019

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	19
III. Archivní charakteristika archivního fondu	23
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	25
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a vyhotovení pomůcky	26
Seznam použitých pramenů a literatury	27

Přílohy:

Příloha č. 1 – Seznam použitých zkratk	31
Příloha č. 2 – Struktura archivního fondu	32
Příloha č. 3 – Vývoj počtu obyvatel a domů v Rybářích	35

Inventární seznam:

I. Listiny	37
II. Správní knihy	37
III. Kroniky a historická pojednání	38
IV. Spisový materiál	47
V. Účetní materiál	56
VI. Mapy	56
VII. Technické výkresy	58
VIII. Typáře	61

Úvod

I. Vývoj původce archivního fondu

Původci archivního fondu jsou:

- Obecní úřad Rybáře (něm. *Gemeindeamt Fischern*) 1866–1875.¹
- Městský úřad Rybáře (něm. *Bürgermeisteramt Fischern*) 1875–1939,² jehož variantní název rovněž byl Městský úřad v Rybářích (něm. *Bürgermeisteramt in Fischern, Stadtamt in Fischern*).³

Po zániku Městského úřadu v Rybářích pokračovaly ve vedení některých ve fondu zastoupených úředních knih, popř. ve vyřizování spisů:

- Úřad vrchního starosty města Karlovy Vary – služebna (úřadovna) Rybáře (něm. *Oberbürgermeister der Stadt Karlsbad. Dienststelle (Amtsstelle) Fischern*) v letech 1939–1945, jehož variantní název byl Úřad vrchního starosty městského okresu Karlovy Vary – služebna (úřadovna) Rybáře (něm. *Der Oberbürgermeister des Stadtkreises Karlsbad. Dienststelle (Amtsstelle) Fischern*).⁴
- Místní správní komise Rybáře (1945–1946), která byla po obnovení československé správy v osvobozeném pohraničí po 2. světové válce ustavena ve znovu samostatných Rybářích.

Název obce a později města byl v němčině *Fischern*.⁵ Teprve v roce 1922 bylo úředně zavedeno rovněž české označení Rybáře (viz vyhláška ministerstva vnitra č. 13/1923 Sb., bod 4.), které bylo dosud užíváno pouze v některých česky psaných turistických průvodcích.⁶

Založení původní vesnice Rybáře je odhadem kladeno do druhé poloviny 13. století, a to na základě předpokládaného vzniku kostela sv. Urbana v Rybářích.⁷ Přímé písemné zmínky o

¹ Viz Státní okresní archiv Karlovy Vary, fond *Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary* (dále jen *OZ KV*), inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, zde množství dopisů a výkazů z tehdejšího Obecního úřadu Rybáře, včetně jeho hlavičkového papíru, např. v průvodním dopisu čj. 48 z 22. 8. 1870 v podsložce *Průvodní dopisy*.

² *OZ KV*, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Průvodní dopisy*, zde např. dopis starosty čj. 1157 z 28. 3. 1888. *Tamtéž*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde výtah z inventáře majetku obce Rybáře za rok 1877 ze 17. 1. 1878, který je opatřen pečatní nálepkou městského úřadu.

³ SOKA Karlovy Vary, fond *Archiv města Rybáře* (dále jen *AM Rybáře*), inv. č. 33, zde dopis z 25. 9. 1938, a dále inv. č. 31 – *Městská kancelář – tiskopisy*, zde předtištěná obálka.

⁴ *AM Rybáře*, inv. č. 56, složka *Převod správy vodovodu...*, zde dopis z 13. 7. 1939.

⁵ O původu tohoto názvu viz ZISCHKA, Anton. Die Heimat und ihre Söhne. In *Gedenk-Buch für die im Weltkrieg 1914–1918 auf dem Felde der Ehre gefallenen Söhne der Stadt Fischern*. Herausgegeben von Verein „Eghalanda Gmoi“ Fischern, 1933, s. 5 dole.

⁶ Např. RUTTE, Eug. Mir. *Průvodce po Karlových Varech a okolí*. 2. vyd. V Praze : J. Otto, 1900, s. 152, 209 a příložená mapa. PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, původní význam a změny*. Díl III. – *M–Ř*. Praha : Česká akademie věd a umění ve Státním nakladatelství učebnic, 1951, s. 617, název Rybáře neuvádí.

⁷ NOVOSADOVÁ, Olga – MUK, Jan. Stavebně historický průzkum kostela sv. Urbana v Karlových Varech – Rybářích. *Historický sborník Karlovarska I*, 1993, s. 40 nahoře.

této vesnici, které by pocházely z období středověku, však zatím nejsou k dispozici.⁸ A tak první písemný doklad o existenci vesnice Rybáře nalézáme až v listině synů Jiljího ze Štampachu z 11. 5. 1511. V ní darovali svou ves a statek Rybáře městu Karlovy Vary. Město se na oplátku zavázalo, že zajistí, aby byly v karlovarském kostele svaté Máří Magdaleny na věky slouženy mše za spásu duše jejich otce a všech příslušníků rodu Štampachů, tak jak si to přál sám zesnulý Jiljí ze Štampachu ve své závěti.⁹

Až do zániku feudálních vztahů roku 1848 byla obec Rybáře poddanskou vsí města Karlovy Vary.¹⁰ Poté byla vesnice připojena k sousední obci Sedlec, k čemuž dle Antona Gnirse došlo v roce 1849.¹¹ Dne 10. 10. 1850 byl za účasti tehdejšího rychtáře z Rybář konstituován v Sedlci obecní výbor. K místní obci Sedlec tehdy patřila katastrální území /katastrální obce/: 1) Sedlec s Čankovem, 2) Rybáře, 3) Rosnice.¹²

Zákonem č. 33/1866 z. z., došlo k oddělení obce Rybáře od obce Sedlec. Samostatná místní obec Rybáře nyní ležela na stejnojmenném katastrálním území. Její správu vykonával Obecní úřad Rybáře.¹³

V roce 1875 byla obec Rybáře povýšena na městys či také městečko (něm. *Marktgemeinde*), jehož příslušným správním orgánem byl Městský úřad Rybáře (něm. *Bürgermeisteramt Fischern*).¹⁴ Stejný název užíval tento úřad i po povýšení městečka Rybáře na město v roce 1897, k čemuž došlo na základě rozhodnutí Františka Josefa I. z 12. 6. 1897.¹⁵

K ukončení činnosti Městského úřadu Rybáře došlo v důsledku přičlenění Rybář k městu Karlovy Vary, ze kterého byl vytvořen městský okres. Podle *Narizení o členění Říšské župy*

⁸ Tehdejší učitel obecné školy v Rybářích Josef Lochschmidt ve své práci o dějinách vsi a později městečka Rybáře uvádí, že nejstarší listinné důkazy o existenci vsi Rybáře pocházejí z roku 1290. Z těchto písemností prý zjišťujeme, že Rybáře, které dosud patřily pod faru v Sedlci, a tudíž musely nepochybně existovat před tímto datem, byly roku 1290 církevně podřízeny faře v obci Obora (ves je dnes již zaniklá) – LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde der Marktgemeinde Fischern (Bezirk Karlsbad)*. Fischern : Selbstverlag, 1895, s. 4. Lochschmidt však tyto písemnosti necituje a nesděljuje, kde se nalézají. Uvedenou tezi o existenci Rybář již v roce 1290 pak po Lochschmidtovi opakoval Heinrich Zapp – viz ZAPP, Heinrich. *Die Stadt Fischern. Erzgebirgs-Zeitung : volkstümliche Monatschrift für Nordwestböhmen*, 1908, XXIX. Jahrgang, s. 119–120, a autor 1. dílu kroniky města – viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 6. Jiné práce písemné doklady z roku 1290 ignorují, např. SCHÖNIGER, Josef. *Zettlitz bei Karlsbad : Geschichte der St. Anna-Pfarr- und Wallfahrtskirche zu Zettlitz vom Jahre 900 bis 1900*. Zettlitz bei Karlsbad : Selbstverlag, 1900; KARELL, Viktor. *Abriss der Geschichte der Pfarrgemeinde Zettlitz*. In *Die Pfarrgemeinde Zettlitz bei Karlsbad*. S. 1. : s. n., [1957], s. 5–20; PROFOUS, Antonín. *Místní jména...* Díl III., s. 617.

⁹ Viz SOKA Karlovy Vary, fond *Archiv města Karlovy Vary* (dále jen *AM KV*), listina inv. č. 12. Ta je k dispozici i na *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2019-07-02], zde *Listina města Karlovy Vary L12*. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>. O zřizovateli uvedené mešní nadace – synech Jiljího ze Štampachu – viz *Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Dvacátý čtvrtý díl – *Staroženské – Šyl*. V Praze : J. Otto, 1906, s. 759–760.

¹⁰ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt*. 15. Band – *Elbogner Kreis*. Prag : Friedrich Ehrlich, 1847, s. 255. Feudální vztahy zrušil patent Ferdinanda V. ze 7. 9. 1848 – viz *Patenty : katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze*. Zprac. Květa Kulířová a Rudolf Sander. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1956, s. 202, pol. 2170. Text byl uveřejněn mj. v *Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen*. 38. Band – *für das Jahr 1848*. Prag, 1849, č. 235 (s. 544–547).

¹¹ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad (Prag 1933)*. München : R. Oldenbourg Verlag, 1996, s. 35.

¹² *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 601 dole, která ale užívá nepřesných termínů „politická obec“ a „zastupitelstvo“ – srov. zákon č. 170/1849 ř. z., §§ 1, 27 a 58.

¹³ Zákon č. 33/1866 z. z., bod 3. *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 606–607. O okolnostech oddělení informuje také ZISCHKA, Anton. *Die Heimat...*, s. 7.

¹⁴ Vyhláška místodržitele č. 54/1875 z. z. *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 22–23. Ke správnímu orgánu městečka Rybáře viz *OZ KV*, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, zde např. dopis starosty čj. 1157 z 28. 3. 1888.

¹⁵ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 194.

Sudety na městské a venkovské okresy z 29. 4. 1939, čl. II, § 2, a čl. IV, k tomu mělo dojít k 1. 5. 1939.¹⁶ Ze spisů však vyplývá, že k faktickému zrušení městského úřadu došlo až v období mezi 26. 6. – 13. 7. 1939, kdy byl tento orgán změněn na služebnu Úřadu vrchního starosty města Karlovy Vary.¹⁷

Údaje o **organizační struktuře** místních správních orgánů z doby před rokem 1850, kdy byly Rybáře poddanskou vesnicí města Karlovy Vary, jsou v archivním fondu k dispozici pouze v kronice. Rovněž lze čerpat z fondu *Archiv města Karlovy Vary* z období předmagistrátní správy a z doby působení regulovaného magistrátu,¹⁸ edic pramenů a z odborné literatury. Z těchto zdrojů se dozvídáme, že jako správní orgán působil v obci rychtář (něm. *Richter*),¹⁹ nazývaný též vesnický rychtář (něm. *Dorfrichter*),²⁰ či místní rychtář (něm. *Ortsrichter*), jemuž byli podřízeni dva funkcionáři nazývaní přísežní (něm. *Geschworene*).²¹

V období od poloviny 19. století do května/června roku 1866,²² kdy byly Rybáře osadou (něm. *Ortschaft*) místní obce Sedlec, působil v Rybářích představitel osadní správy, který zpočátku stále nesl označení místní rychtář.²³ Jinak není o rybářské místní samosprávě nic známo. České obecní zřízení, uveřejněné v zákoně č. 7/1864 z. z., pak vůbec poprvé upravilo postavení osad ve své kapitole osmé (§§ 107–114). Z té doby jsou v Rybářích také doloženy osadní orgány stanovené touto právní normou. V jejich čele stál proto místní představený (něm. *Ortsvorsteher*), i když příslušný úřad jím vedený byl stále nazýván Místní rychtářský úřad v Rybářích (něm. *Ortsgericht zu Fischern*). Vedle něj působil v této vesnici i místní zastupitelstvo (něm. *Ortsvertretung*), tj. místní rada + místní výbor.²⁴

Po vzniku samostatné místní obce Rybáře v roce 1866 a zřízením Obecního úřadu v Rybářích působil v obci již *obecní zastupitelstvo*. Bylo voleno na 3 roky všemi obyvateli, kteří v obci buď měli domovské právo, nebo zde alespoň provozovali živnost, vlastnili nemovitost či zde bydleli a pobírali příjem, ze kterého platili přímé státní daně. Váha hlasu každého voliče byla dána výší jím placených státních daní. Počet členů zastupitelstva byl stanoven podle počtu oprávněných voličů. Zastupitelstvo vždy po vykonaných obecních volbách vybralo ze svého středu *obecní představenstvo* (něm. *Gemeindevorstand*), které tvořili *obecní představený*

¹⁶ Toto nařízení vyšlo v: *Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland*, 1939, Nr. 2, s. 13–16.

¹⁷ *AM Rybáře*, inv. č. 56, složka *Převod správy vodovodu...*, kde se ještě 26. 6. 1939 obrací Vodní úřad Karlovy Vary se svou žádostí čj. 2909 na posledního na starostu města Rybáře Josefa Heinricha, ovšem ten 13. 7. 1939 svou odpověď na uvedený přípis již podepisuje jako zmocněnec (I.A. = *Im Auftrag*) vrchního starosty a na odpovědi je nadepsána hlavička Vrchní starosta... Karlovy Vary – služebna Rybáře (něm. *Dienststelle Fischern*). Viz i *Tamtéž*, inv. č. 39, zde oběžník Okresního školního úřadu Landráta Karlovy Vary čj. 2548/39 Kult III.g. z 13. 6. 1939 adresovaný všem starostům obcí venkovského okresu, na kterém dne 21. 6. 1939 učinil Josef Heinrich svou vyřizovací poznámku také ještě jako starosta. O Josefu Heinrichovi viz *Tamtéž*, inv. č. 20 – kronika, 4. díl, rok 1938, s. 44–45.

¹⁸ Viz MAŘÍK, Antonín – AUGUSTIN, Milan. *Archiv města Karlovy Vary : spisový materiál*. Díl 2 – *Spisy z období před regulací magistrátu (1341) 1538–1788 (1798) : dílčí inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 309]. Okresní archiv Karlovy Vary, 2008. MAŘÍK, Antonín. *Archiv města Karlovy Vary : spisový materiál*. Díl 3 – *Spisy regulovaného magistrátu a hospodářského úřadu (1787) 1788–1849 (1858) : dílčí inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 314]. Okresní archiv Karlovy Vary, 2010. Obě archivní pomůcky jsou opatřeny rejstříkem.

¹⁹ *Karlsbader Geschichtsquellen in den älteren Ratsschriften der Stadt Elbogen : als Beiträge zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Kurstadt für die Zeit des 16. bis 18. Jahrhunderts*. Bearbeitet von Anton Gnirs. Karlsbad : Walther Heinisch, 1929, s. 31, zde dokument č. 98 z konce 70. let 16. století.

²⁰ *AM KV*, inv. č. 3325, spis č. 84, zde protokol z 22. 4. 1847.

²¹ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 601. Místního rychtáře a dva přísežné z doby na počátku 20. let 19. století zmiňuje i LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 49.

²² Příslušný zákon č. 33/1866 z. z., na jehož základě došlo k oddělení Rybář od místní obce Sedlec, podepsal panovník 3. 5. 1866 a vyšel v českém zemském zákoníku 8. června téhož roku.

²³ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 602 nahoře.

²⁴ Místního představeného, Místní rychtářský úřad v Rybářích a místní zastupitelstvo uvádí oznámení: Kundmachung. *Wochenblatt für Karlsbad und die Umgegend*, 1866, VI. Jahrgang, s. 17.

(něm. *Gemeindevorstand* nebo *Gemeindevorsteher*) a *obecní rada*. Ostatní členové zastupitelstva tvořili *obecní výbor*, jehož právoplatnými členy byli i starosta a radní.²⁵ Kancelářské a písařské práce obstarával *pisár* (něm. *Schriftführer*).²⁶ Podobně tomu bylo i po povýšení vesnice Rybáře na městys roku 1875 a později na město v roce 1897, neboť stejné obecní zřízení platilo pro veškeré místní obce, ať se jednalo o města, městečka (městyse) nebo o pouhé vsi, kromě měst statutárních.²⁷ Pouze správní orgán se po roce 1875 již nazýval Městský úřad Rybáře, dosavadní obecní představený byl nyní označován jako *starosta* (něm. *Bürgermeister*) a obecní rada jako *městská rada*.²⁸ Přehled starostů, jakož i dřívějších místních představených a místních rychtářů z let 1842–1939 je uveden v rukopisu inv. č. 26, s. 56. Názvu *obecní výbor* (něm. *Gemeindeausschuss*) bylo po roce 1875 užíváno nadále.²⁹ Po povýšení městyse Rybáře na město roku 1897 byl termín *obecní výbor* nahrazen výrazem *městské zastupitelstvo* (něm. *Stadtvertretung*) či městští starší (něm. *Stadtverordneten*) nebo i *sbor městských starších* či *sbor městských zastupitelů* (něm. *Stadtverordneten-Kollegium*).³⁰

Po vzniku Československé republiky stanovil průběh voleb do obecních zastupitelstev nový volební řád (řád volení) v obcích z 31. 1. 1919 (zák. č. 75/1919 Sb.). Rušil volební census a všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo přiznával všem mužům i ženám od 21 let, přičemž museli mít v obci alespoň 3 měsíce trvalé bydliště (§ 1). Volební období bylo prodlouženo ze tří na čtyři roky (§ 10), zákonem č. 122/1933 Sb., o změnách volebního řádu v obcích, pak na 6 let (změna §u 10). Posledně uvedený zákon také stanovil, že volbu starosty potvrzuje u obcí, která jsou sídlem okresního úřadu, ministerstvo vnitra, u ostatních obcí pak zemský úřad (změna §u 63). V případě města Rybáře se potvrzení volby Zemským úřadem v Praze uskutečnilo až u starosty zvoleného po obecních volbách, které proběhly 12. 6. 1938.³¹

Rychlý průmyslový, stavební a populační rozvoj, který městys a později město Rybáře zaznamenalo ve třetí čtvrtině 19. století a v prvních třiceti letech století následujícího (viz též příloha č. 3),³² se projevil i na městské správě. Ta byla postupně rozšiřována a v jejím rámci vznikaly specializované orgány pro jednotlivé správní a hospodářské úseky. S růstem počtu obyvatel a s ním i oprávněných voličů se postupně zvyšoval i počet členů obecního zastupitelstva. V roce 1882 bylo v obecních volbách zvoleno 18 členů zastupitelstva, ze kterých byl poté vybrán starosta a čtyřčlenná obecní rada, a zbylých 13 členů zasedlo v obecním výboru. Počet osob s volebním právem činil v Rybářích v 80. letech 19. století cca 320 osob, přičemž počet všech obyvatel dle sčítání lidu z roku 1880 zde byl 3441.³³ Ve

²⁵ České obecní zřízení, uveřejněné v zákoně č. 7/1864 z. z., §§ 13–15, a volební řád do obcí, který vyšel v v tomtéž zákoně, §§ 1, 13–16. V případě vesnice Rybáře jsou uvedené orgány zmíněny v *OZ KV*, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde inventář majetku obce Rybáře za rok 1868 z 24. 9. 1869 a souhrnný výtah ročního vyúčtování obce Rybáře za rok 1870 z 22. 6. 1871. *Tamtéž*, podsložka *Průvodní dopisy*, zde dopisy úřadujícího obecního rady Adolfa Knolla čj. 317 z 3. 6. 1870 a čj. 341 z 23. 6. 1870 a kupní smlouva z 18. 2. 1873.

²⁶ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 50; *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 46–47.

²⁷ O rovnosti obcí, ať už jde o vesnici, městys nebo město, viz KLIMENT, Josef, *Obecní zřízení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 55 a 64–65, a samotné české obecní zřízení v zákoně č. 7/1864 z. z., čl. I.

²⁸ *OZ KV*, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde sumární výtah ročního vyúčtování za rok 1877 ze 4. 11. 1878. *Tamtéž*, podsložka *Průvodní spisy*, zde dopis z 9. 4. 1918 čj. 1542 B. V., na kterém je i otisk přijímacího razítka Městské rady Rybáře.

²⁹ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 116 (záznam k 27. 2. 1883)

³⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 11 – kronika, záznamy k 30. a 31. 5. 1907; *Tamtéž*, inv. č. 52, složka *Městské povoznictví*, zde otisk razítka na dopisu čj. 14244 z 10. 9. 1931.

³¹ *AM Rybáře*, inv. č. 20 – kronika, 4. díl, rok 1938, s. 45.

³² Hospodářský rozvoj ve městě Rybáře od 40. let 19. století s nadšením líčí zejména LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 24–26, 55–70. Rovněž i ZISCHKA, Anton. *Die Heimat...*, s. 11.

³³ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 62, 71.

volbách roku 1908 již bylo zvoleno 36 zastupitelů³⁴ a tento počet zůstal nezměněn až do konce existence městského úřadu roku 1939.³⁵ Stoupal však postupně počet členů představenstva – např. dne 11. 1. 1909 již 36 zastupitelů vybralo ze svého středu starostu + 6 radních, roku 1912 se počet radních zvýšil na 7, až byli posléze od roku 1919 pravidelně voleni starosta, 1. a 2. náměstek starosty + 9 radních.³⁶

K předběžnému zpracování či k posouzení jednotlivých záležitostí a k předložení návrhů, popř. i pro výkon dozoru nad určitými oblastmi obecní správy, sloužily radě a zastupitelstvu sekce, nazývané také komise, v meziválečném období povětšinou označované jako výbory či komise. Byly složeny převážně z členů zastupitelstva, popřípadě z dalších odborníků zaměstnaných na městském úřadě, v městských podnicích nebo v institucích mimo městskou správu.³⁷ V každém z těchto výborů (komisí) působil jako předseda (něm. *Obmann*) buď starosta, nebo některý člen městské rady. Tyto orgány volilo po obecních volbách nové obecní zastupitelstvo zpravidla na svém prvním zasedání, na kterém vybíralo ze svého středu i starostu a radu. Původně byly podle obecního zřízení z roku 1864, § 41, všechny tyto komise (sekce) fakultativní. V období meziválečného Československa byly obce povinny ustanovit komisi finanční. Tak to uzákonila novela obecního zřízení ze 7. 2. 1919 (zák. č. 76/1919 Sb.), která stanovila i složení a pravomoci tohoto orgánu (§§ 14–18). Finanční komise byla volena městským zastupitelstvem jen z poloviny. Druhou polovinu vybíral bezprostřední dohlédací úřad.³⁸ Další povinnou komisi zavedl zákon č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních, v § 2, a jeho prováděcí nařízení vlády č. 211/1921 Sb. v § 7. Jednalo se o komisi letopiseckou (něm. *Ortsgeschichtsausschuss*), která však v případě města Rybáře není v pramenech doložena.³⁹

Sekce v Rybářích jsou poprvé doloženy k 27. 2. 1883. Tehdy o jejich ustavení rozhodl obecní výbor, jejich počet a zaměření však blíže uvedena nejsou.⁴⁰ Jednou z nich byla pravděpodobně sekce finanční, která je pak zmíněna k 13. 1. 1885.⁴¹ V roce 1893 zvolilo zastupitelstvo na další volební období sekce 1) finanční, 2) stavební, 3) hospodářskou a 4) policejní a dále i 5) komisi zdravotní,⁴² 6) komisi hřbitovní a 7) komisi pro domovskou

³⁴ Podle tehdejšího obecního zřízení z roku 1864 (č. 7/1864 z. z., § 14) to znamenalo, že počet oprávněných voličů tehdy překročil 1000 osob. Počet všech obyvatel města činil dle posledního sčítání lidu 8234.

³⁵ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 68–69 (rok 1882); *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 116 (rok 1882), s. 314 (rok 1919) a s. 354 (rok 1923); SOkA Karlovy Vary, fond *Okresní úřad Karlovy Vary I* (dále jen *OkÚ KV-I*), inv. č. 238, složka *Volby do obec. zastupitelstva v Rybářích*, podsložka *Volby do obcí. Rybáře 1908–1909*, zde zpráva Městského úřadu Rybáře okresnímu hejtmanství o nové volbě obecního výboru, dat. 31. 12. 1908 (rok 1908); *Tamtéž*, inv. č. 563, zde podsložka *Výsledky obecních voleb – podklady pro hlášení*, kde je list *Rybáře* (rok 1938 a pro srovnání i rok 1932).

³⁶ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 271 (rok 1909), s. 279–280 (rok 1912) a s. 313–314 (rok 1919); inv. č. 15 – 2. díl, s. 758, 760 (rok 1928); inv. č. 20 – 4. díl, rok 1938, s. 45; *OkÚ KV-I*, inv. č. 238, složka *Volby do obec. zastupitelstva v Rybářích*, podsložka *Volby do obec. zast. Rybáře 1932*, zde *Zápis o volbě obecního*) místního*) starosty, náměstkův a radních* ze 4. 1. 1933. Viz též zákon č. 75/1919 Sb., §§ 9 a 60.

³⁷ Viz o nich KLIMENT, Josef, *Obecní zřízení...*, s. 190–191.

³⁸ V případě Rybář viz složení finanční komise uveřejněné v: *Kommunales Jahrbuch für die Tschechoslowakische Republik 1931*. Herausgegeben über Auftrag des Verbandes der deutschen Selbstverwaltungskörper in der Tschecho-slowakischen Republik unter Mitwirkung des Kommunalverlages Ges. m. b. H. von Dr. Rudolf Lodgman. S. 1., s. d., s. 336–337.

³⁹ Městské zastupitelstvo pouze dne 8. 4. 1922 jmenovalo kronikáře, tak jak to předpokládalo vládní nařízení č. 211/1921 Sb. v § 4. Stal se jím tehdejší ředitel II. chlapecké obecné školy Ferdinand Werrlein – viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 1; a inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 29–32.

⁴⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 116.

⁴¹ *OZ KV*, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Průvodní dopisy*, zde protokol ze zasedání finanční sekce obecního zastupitelstva v Rybářích čj. 146 z 13. 1. 1885.

⁴² O zdravotní komisi viz zákon č. 9/1888 z. z., o organizaci služby zdravotní v obcích, § 12.

příslušnost. Tyto uvedené orgány pak působily do 1. světové války vesměs již trvale. Od roku 1902 k nim navíc přibyla i sekce chudinská. Do roku 1912 pak ve městě fungovalo celkem 7 sekcí či komisí, neboť k nim na jedné straně přibýly komise či sekce zřízené dle potřeby pouze na jedno volební tříletí či omezenou dobu, kdežto jiné sekce zas byly spojovány dohromady.⁴³

Z meziválečného období jsou k dispozici údaje pouze z 20. a počátku 30. let. 20. století. Je z nich patrná šíře odvětví, na jaké se tehdejší městská správa zaměřovala. Na podzim roku 1923 byly novým městským zastupitelstvem ustaveny:⁴⁴

- finanční komise (něm. *Finanzkommission*),
- technický a stavební výbor (něm. *Technischer- und Bauausschuss*),
- hospodářský výbor (něm. *Wirtschaftsausschuss*),
- výbor živnostenský a pro obchod a průmysl (něm. *Gewerbe-, Handel- und Industrieausschuss*),
- zdravotní rada (něm. *Sanitätsrat*),⁴⁵
- výbor sociální péče (něm. *Ausschuss für soziale Fürsorge*),
- výbor pro zásobování elektřinou (něm. *Elektrizitäts-Ausschuss*),
- výbor zemědělský a lesního hospodářství (něm. *Land- und Forstwirtschaftsausschuss*),
- (místní) osvětová komise (něm. *Ausschuss für Bildungswesen*),
- výbor pro plaveckou školu (něm. *Schwimmschulausschuss*),
- personální a mzdový výbor (něm. *Personal- und Lohnausschuss*),
- disciplinární komise (něm. *Disziplinarcommission*).

Tytéž výbory a komise působily ve městě i po obecních volbách v roce 1928,⁴⁶ pouze se v tomto období již neobjevuje *zdravotní rada*. Výbor pro plaveckou školu se nyní nazýval výbor sportovní a pro plaveckou školu⁴⁷ (něm. *Schwimmschul- und Sportausschuss*). Navíc ale ještě přibýly:

- dozorčí výbor kina (něm. *Kinoüberwachungsausschuss*),⁴⁸
- výbor pro zásobování vodou (něm. *Wasserversorgungsausschuss*).

Disciplinární komise se tehdy již dělila na:

- disciplinární komisi pro zřízence (něm. *Disziplinarcommission für Bedienstete*),
- disciplinární komisi pro úředníky (něm. *Disziplinarcommission für Beamte*).

Vedení písemné agendy měl i v období městského úřadu na starosti *městský písař*, nyní společně se *sekretářem* (něm. *Sekretair*), který byl přijat do služeb v 70. letech 19. století a v archivních pramenech je poprvé doložen v roce 1871. Z vyššího ročního platu, který

⁴³ Z těch časově omezených byla v roce 1890 zvolena vodovodní komise, v období 1899–1902 fungovala sekce pro komunikace. Dne 11. 1. 1909 pak vybral nově zvolený výbor členy do sekcí: 1) finanční, 2) stavební, 3) policejní, 4) hospodářské, 5) živnostenské a průmyslové, 6) chudinské a pro domovské záležitosti, a do 7) komise zdravotní a hřbitovní – viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 271. Ke komisím před 1. světovou válkou *Tamtéž*, s. 144–145, 161–162, 220, 245 a 263. Rovněž i LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 77.

⁴⁴ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 356–357.

⁴⁵ O zdravotní radě viz zákon č. 236/1922 Sb., kterým se doplňují a částečně v činnost uvádějí ustanovení zákona č. 332/1920 Sb., jímž stát přejímá výkony zdravotně policejní, §§ 5–7; a prováděcí vládní nařízení č. 24/1923 Sb., §§ 10 a 11.

⁴⁶ *Kommunales Jahrbuch...*, s. 336–337.

⁴⁷ Viz též *AM Rybáře*, inv. č. 29.

⁴⁸ Výbor pro správu kina (něm. *Kinoverwaltungsausschuss*) je ve městě doložen již z období před srpnem 1923 – viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 348 nahoře.

požíval, je zřejmé, že sekretář byl významnějším úředníkem nežli písař, jenž byl od 80. let označován jako *kancelista* (něm. *Kanzelist*).⁴⁹ Na rozdíl od kancelisty měl totiž sekretář na starosti i vedení obecního účetnictví.⁵⁰ Až v roce 1887 byla zřízena i funkce *pokladníka* (něm. *Cassier, Gemeindegassier*), zpočátku pro výběr přímých daní a přírůžek, záhy i pro veškeré pokladní operace města (takto doloženo již k roku 1891).⁵¹ Od 8. 4. 1922 byl městskému sekretáři udělen titul ředitel [městského] úřadu (něm. *Amtsdiaktor*).⁵²

V roce 1931 již bylo na městském úřadě zaměstnáno celkem 26, v roce 1937 pak pouze 21 osob nejrůznějšího služebního zařazení – od vedoucích úředníků po subalterní zaměstnanci, jako byli kancelářští pomocníci, zřízenci a pomocní zřízenci.⁵³ V čele úřadu stál tehdy *úřední ředitel* (něm. *Amtsdiaktor*). Tato funkce byla dříve označována jako sekretář.⁵⁴ Jeho nejbližším spolupracovníkem zde byl konceptní adjunkt (údaj z roku 1937). Vnitřně byl městský úřad ve 30. letech 20. století členěn na tato oddělení:

- Podatelna (něm. *Einlaufstelle*) – je poprvé doložena k roku 1934,⁵⁵ kdy již městský úřad sídlil v moderní budově spořitelny (viz níže).
- Městská pokladna (něm. *Stadtkasse*)⁵⁶ – v čele stál vedoucí pokladny (něm. *Kassenleiter*); další zaměstnanci (stav z roku 1937): pokladní revident, 3 pokladní asistenti, kancelářský pomocník.
- Výběrčí místo (něm. *Erhebungsstelle*) – ve 2. polovině 30. let 20. století stál v čele této úřadovny oficiál,⁵⁷ v roce 1937 zde dále pracovala 1 kancelářská pomocnice (něm. *Kanzleiaushilfe*) a 2 pomocní zřízenci (něm. *Aushilfsbedienstete*). Tato úřadovna vybírala městské poplatky a převáděla je pak do městské pokladny.⁵⁸ V písemnostech fondu je výběrčí místo doloženo již k roku 1926.⁵⁹
- Hospodářský úřad města Rybáře (něm. *Wirtschaftsamt der Stadt Fischern*) – pracoval v něm a pravděpodobně jej i vedl hospodářský revident. Z dochovaných spisů je patrné, že jeho úkolem bylo řídit městské povoznictví, hospodářský dvůr a spravovat městský majetek.⁶⁰ Evidoval proto obecní pozemky a na základě pokynu městské rady

⁴⁹ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde sumární výtah ročního vyúčtování za rok 1877 ze 4. 11. 1878, výdaje, položky č. 2 a 4. *Tamtéž*, zde rozpočet obce Rybáře na léta 1882 a 1883, výdaje na rok 1883, položky č. 4 a 5. Viz též i LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 57.

⁵⁰ Vyplyvá to ze zápisu o sekretáři Aloisi Kieswetterovi, který se dopustil defraudace – viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 128 a 130, informující o letech 1888–1889. Dále i LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 72.

⁵¹ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 2, 127, 136 a 141.

⁵² Dle usnovení městského zastupitelstva z 8. 4. 1922, původně jako uznání Franzi Hietelovi sen. za jeho 37 let služby – zmíněno v dopise čj. 3465 z 12. 4. 1923, uloženém v inv. č. 30, složka *Osobní spisy – městští úředníci*.

⁵³ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1157; *Tamtéž*, inv. č. 44, zde *Rozpočty města Rybáře pro kalendářní rok 1938*, sestavené 15. 9. 1937, s. 50–52. Pokud je v následujícím textu uváděn stav z roku 1937, bylo čerpáno z tohoto dokumentu.

⁵⁴ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 336, 351, 514; a inv. č. 15 – 2. díl, s. 783.

⁵⁵ *AM Rybáře*, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 303 nahoře.

⁵⁶ Viz *AM Rybáře*, inv. č. 37, složka *Kanalizační přípojka novostavby obytného domu*, zde úřední poznámka č. 571 z 25. 5. 1934.

⁵⁷ Podepisoval zprávy výběrčího místa – viz *AM Rybáře*, inv. č. 44, zde *Rozpočty města Rybáře pro kalendářní rok 1938*, s. 50, položka 10 – oficiál Anton Punzet; jeho podpis v: *OkÚ KV-I*, inv. č. 571, kar 583, zde sdělení výběrčího místa z 27. 6. 1938 v záležitosti dávky ze psů vyměřené Franzi Sieglövi.

⁵⁸ Viz *AM Rybáře*, inv. č. 37, složka *Kanalizační přípojka novostavby obytného domu*, zde úřední poznámky č. 6970 a č. 571 z května 1934.

⁵⁹ Viz *AM Rybáře*, inv. č. 30, složka *Osobní spisy – městští zřízenci...*, podložka *Franz Ullmann*.

⁶⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 47, složka *Hospodářský dvůr*; inv. č. 52, složka *Městské povoznictví*, zde výtah o spotřebě sena městským povoznictvím z 8. 11. 1933, dále zde dopisy čj. 84 W z 1. 2. 1938 a čj. 356 W z 22. 11. 1938.

vyhotovoval příslušné smlouvy o jejich koupi či směně či zařizoval jejich pronájem.⁶¹ Rovněž spravoval městské zásoby, movité předměty a vybavení, které rovněž pro město nakupoval, poté co mu městská pokladna převedla k tomu určené finanční prostředky.⁶² Předchůdcem úřadu byl hospodářský správce, který ve městě působil již v roce 1923 a jehož úřad byl označován jako městská hospodářská správa (něm. *städtische Wirtschaftsverwaltung*). Později bylo označení funkce hospodářský správce změněno na *hospodářský revident* či *hospodářský dohlizitel* (něm. *Wirtschaftsaufseher*).⁶³ S označením *hospodářský úřad* se poprvé setkáváme až v roce 1929.⁶⁴

- Městský stavební úřad (něm. *Stadtbauamt*) – Šéfem úřadu byl stavební komisař a s ním zde ještě v 1. polovině 30. let 20. století působil městský stavební mistr.⁶⁵ Stavební úřad byl uveden v činnost nástupem Ing. Adolfa Pollaka do funkce stavebního komisaře dne 15. 8. 1931.⁶⁶ Vedle vyřizování stavebních záležitostí ve městě měl tento orgán na starosti i městský kamenolom.⁶⁷ Před zřízením stavebního úřadu prováděl stavební dohled ve městě vrchní stavební dozorce.⁶⁸
- Úřad sociální péče (něm. *Wohlfahrtsamt, Fürsorgeamt*). Byl založen v roce 1922 v souvislosti s poválečnou nezaměstnaností.⁶⁹
- Tržní úřad (něm. *Marktamt*), o jehož založení zatím není nic známo. V pramenech se poprvé objevuje po obecních volbách v roce 1923. Pro město vybíral tržní poplatky a poplatky za kontroly nezávadnosti masa a dalších potravin, které prováděl. Úřad vedl městský veterinář, který měl v roce 1923 k dispozici další 2 kancelářské síly.⁷⁰ Město vlastnilo tržnici (něm. *Markthalle*) v čp. 357⁷¹ v dnešní ulici Elišky Krásnohorské (budova dnes již nestojí).

Do roku 1923 byl součástí městské správy i Přihlašovací úřad (něm. *Meldeamt*), který je v Rybářích poprvé zmíněn k 15. 4. 1894,⁷² a městská policie.⁷³ To však bylo změněno k 1. 5. 1923 v důsledku zřízení státního Policejního komisařství v Karlových Varech. Jeho územní pravomoc byla stanovena na města a obce Karlovy Vary, Drahovice, Rybáře a Tuhnice. Tento státní policejní úřad měl ve své působnosti mj. i záležitosti ohlašovací.⁷⁴ Obcím, které se nalézaly v oblasti působnosti státního policejního úřadu, byly přihlašovací agenda a obecní

⁶¹ AM Rybáře, spisy inv. č. 42, složka *Využití objektu čp. 101 a okolních budov...*, zde dopis z 19. 3. 1935, na kterém je připsán pokyn hospodářskému úřadu čj. 4265 z 21. 3. 1935; inv. č. 48, zde pokyn městské rady čj. 690 z 10. 2. 1930 a dopis z 18. 2. 1932. *Tamtéž*, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 226–227.

⁶² AM Rybáře, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 836. *Tamtéž*, inv. č. 51.

⁶³ AM Rybáře, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 784, 926, 929. *Tamtéž*, inv. č. 56, složka *Městský vodovod*, zde výkaz vodovodu za rok 1926 z 15. 4. 1927.

⁶⁴ AM Rybáře, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 836.

⁶⁵ Byl to Ferdinand Denkscherz. K němu viz záznam v AM Rybáře, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 302 z roku 1934. *Tamtéž*, inv. č. 44, *Rozpočty města pro kalendářní rok 1932*, s. 44.

⁶⁶ AM Rybáře, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 14–15. O zřízení samostatného stavebního úřadu se usnesla městská rada již o rok dříve – viz *Tamtéž*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1009 a 1136.

⁶⁷ AM Rybáře, inv. č. 55, zde *Protokoll* z 30. 9. 1937 a zpráva čj. 376 Stb. z roku 1938.

⁶⁸ AM Rybáře, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 2 dole.

⁶⁹ AM Rybáře, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 3 a 341.

⁷⁰ AM Rybáře, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 2 dole; inv. č. 15 – 2. díl, s. 812; a inv. č. 18 – 3. díl, s. 389.

⁷¹ AM Rybáře, inv. č. 44 – rozpočty, v nich s. 6.

⁷² AM Rybáře, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 284–285.

⁷³ První policista byl přijat do služeb obce Rybáře v roce 1867 – LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 57; AM Rybáře, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 47.

⁷⁴ Vyhláška ministra vnitra č. 83/1923 Sb., § 2 a § 3, odst. 2. Provádění ohlašovací agendy státními policejními úřady stanovil již zákon č. 165/1920 Sb. o zmocnění vlády zřizovat státní policejní úřady, který v § 2 stanovil, že úkolem těchto úřadů je mj. vést v patrnosti obyvatelstvo a cizince. Četnictvo přihlašovací agendu nevedlo, vykonávaly ji pouze státní policejní úřady, nebo ty obce, na které se působnost žádného státního policejního úřadu nevztahovala.

policie odebrány. Nadto musely mimo jiné přenechat státu bezplatně do užívání budovy, místnosti a věcná zařízení, které sloužily k úkolům, jejichž provádění nyní nový orgán převzal.⁷⁵ Městská policie v Rybářích, označována tehdy již jako městská bezpečnostní stráž (něm. *städtische Sicherheitswache*), proto byla komisionálně přejata státem 1. 5. 1923 a městský přihlašovací úřad převzala státní policie dne 1. října téhož roku.⁷⁶

V meziválečném období pracoval ve městě i orgán, který používal kulaté nápisové razítko *Ferienfürsorge des Stadt Fischern* (Prázdninová sociální péče města Rybáře), uložené ve fondu.⁷⁷ Jeho činnost souvisela s dětským letním prázdninovým domovem. Ještě před válkou – v letech 1905, 1906 a 1911, totiž zakoupilo město Rybáře lesní pozemky na úpatí Krušných hor severně od obce Odeř s vydatnými vodními prameny, aby tak získalo zdroje pitné vody pro svůj vodovod. S pozemky zakoupilo i některé domy v těchto místech. Mezi nimi se nalézal i selský dvůr čp. 12 v Odeři manželů Karla a Terezie Pecherových, který od nich v dubnu 1905 získalo město koupí za 28 000 K.⁷⁸ Tento objekt se pak na začátku 20. let 20. století rozhodlo městské zastupitelstvo přestavět na prázdninový domov pro chudé děti, jenž byl slavnostně otevřen dne 8. 7. 1923. Děti chudých obyvatel Rybář zde bývaly v počtu cca 70–120 ubytovány ve dvou turnusech (červenec + srpen) během letních prázdnin, aby se jim dostalo vydatné stravy a pobytu na čerstvém vzduchu. Část rodičů za pobyt svých dětí platila, o převážnou většinu dětských chovanců zde ale bylo pečováno zcela zdarma.⁷⁹ Proto na jejich stravování během pobytu poskytovalo město Rybáře příspěvky ze svého rozpočtu.⁸⁰ Od 1. 1. 1928 ale vstoupily v platnost zákony č. 76/1927 Sb., o přímých daních, a č. 77/1927 Sb., o nové úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy (tzv. II. finanční novela). Ty měly za následek, že obce byly nuceny nově odvádět poplatky do zvláštních fondů a v některých případech se jim krátily i výnosy k přírůžkám k přímým daním.⁸¹ Rovněž byly zrušeny příspěvky, jež byly obcím poskytovány z výtěžků některých přímých daní.⁸² Městu

⁷⁵ Zákon č. 165/1920 Sb., § 3, poslední odstavec.

⁷⁶ *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 46 dole. *Tamtéž*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 3 a 349, na s. 392 pak o sedmi bývalých městských strážnících, zařazených při převzetí městské policie do státní bezpečnostní stráže. Z uvedených důvodů byly z fondu *Archiv města Rybáře* vnitřně přesunuty přihlašovací knihy, které byly založeny roku 1923 a vedeny v češtině, neboť jejich původcem Městský úřad Rybáře nebyl (viz 3. kapitola úvodu).

⁷⁷ Viz *AM Rybáře*, inv. č. 82.

⁷⁸ *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 30–31.

⁷⁹ Více o domově *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 258, 260, 348, 492–494; inv. č. 18 – 3. díl, s. 253. *Tamtéž*, inv. č. 14, položka d) /fsn 5–7/.

⁸⁰ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 541; inv. č. 15 – 2. díl, s. 622.

⁸¹ V tomto ohledu se města Rybáře (ale i všech dalších měst a obcí) týkala povinnost přispívat do zvláštního fondu, jenž byl zřízen u Zemědělské rady pro Čechy v Praze, částkou 10 % pozemkové daně, předepsané v té které obci z veškeré půdy kromě lesů. Uvedený fond sloužil k výplatě náhrad pozemkové daně pro ty daňové plátce v zemi České, jejichž zemědělské kultury byly poškozeny živelnými pohromami (zák. č. 77/1927 Sb., § 2, odst. 2; a zák. č. 76/1927 Sb., § 108). Podobné fondy byly v českých zemích zřízeny i při zemědělských radách na Moravě a ve Slezsku.

⁸² Obcím tak nadále nebylo vypláceno 5 % všeobecné daně z obratu a pracovních výkonů a 5% z daně přepychové, přičemž tyto sazby mohl tehdy ministr financí zvýšit na 10 % pro ty obce, ve kterých byli poplatníci zatíženi příliš vysokými obecními přírůžkami k přímým daním a obecními dávkami. Uvedené procentuální poměry byly počítány z výnosů těchto daní, jež byly na území dané obce předepsány a plátcí zaplacený – viz zákon, kterým se přikazoval samosprávným svazkům výnos určitých statních daní, č. 334/1921 Sb., § 4, odst. 1., a zrušení těchto ustanovení zákonem č. 77/1927 Sb., § 29, odst. 2, písm. b. Výnos domovní daně vybírané na území určité obce jí byl nyní poskytnut v plné výši (dosud to byla jen polovina), avšak jen pokud obec v přecházejícím berním roce vybírala u všech přírůžek k přímým daním sazbu více než 150 %. Pokud některá z těchto sazeb byla nižší, neměla daná obec na tento výnos nárok. Ten byl v takovém případě převeden do zvláštního fondu, který spravoval zemský výbor a jenž byl určen k poskytování finančních subvencí pouze finaičně slabým okresům a obcím (zák. č. 77/1927 Sb., § 9 a § 10, odst. 1 – srov. se zák. č. 334/1921 Sb., § 1, 1. odstavec).

Rybáře tak uvedený zákon způsobil roční výpadek příjmů ve výši 156 912,48 Kč.⁸³ Od roku 1928 proto bylo možné zajišťovat provoz prázdninového domova pouze z výtěžků charitativních sbírek, nikoliv z příspěvků města či okresu. Správy domova se nejdříve rozhodla ujmout Německá okresní péče o mládež Karlovy Vary (něm. *Deutsche Bezirksjugendfürsorge Karlsbad*), zpočátku pouze na jeden rok. Její místní výbor (něm. *Ortsausschuss*) v Rybářích byl založen dne 29. 6. 1928 z iniciativy řídícího učitele Josefa Wanka. Výboru se ještě na začátku prázdnin 1928 podařilo sbírkami překlenout finanční výpadek, takže domov mohl být uveden v činnost i v této sezóně. V roce 1929 prováděl sbírky a domov spravoval Výbor městského prázdninového domova v Odeři (něm. *Ausschuss des städtischen Ferienheimes in Edersgrün*). Vedle představitelů města (starosta, 2 radní, 1 městská zastupitelka) to byly i 4 další osoby z řad občanů.⁸⁴ K roku 1933 je již zmíněno, že sbírky k tomuto účelu organizovala opět Německá okresní péče o mládež Karlovy Vary – místní výbor Rybáře spolu s Ústředním výborem rodičovských rad v Rybářích (něm. *Zentralausschuss der Elternräte in Fischern*), sdružující rodičovské rady z jednotlivých zdejších škol, a Úřadem sociální péče města Rybáře. Výtěžky ze sbírek byly předány výkonnému výboru prázdninového domova (něm. *durchführender Ferienheimausschuss*), který jeho provoz zajišťoval.⁸⁵ Pravděpodobně z důvodu účasti více organizací na zajištění těchto prázdninových akcí nese nápisové razítko svůj poněkud zevšeobecňující nápis *Ferienfürsorge des Stadt Fischern*. Zdůvodnění jeho ponechání ve fondu je podáno ve 3. kapitole úvodu.

Z městských podniků a zařízení jsou ve fondu *AM Rybáře* dochovány písemnosti týkající se městských lázní (něm. *Badeanstalt*), které byly zřízeny roku 1903,⁸⁶ elektrického podniku (založen 1913),⁸⁷ hřbitova⁸⁸ a hospodářského dvora, k jehož zakoupení se město rozhodlo v roce 1930.⁸⁹ Dalším ze zdejších podniků bylo městské povoznictví (něm. *städtisches Fuhrwerk*), které je v pramenech zmíněno poprvé k roku 1926.⁹⁰ Městským podnikem byl rovněž Vodní úřad města Rybáře (něm. *Wasseramt der Stadt Fischern*),⁹¹ který řešil záležitosti a hospodaření městského vodovodu, jako byly vodovodní přípojky, nákup a pronájem měřičů apod. Doba zřízení tohoto orgánu není známa. První důkaz o jeho existenci je až ze 7. 9. 1929.⁹² Lesní majetek na katastrálních územích Odeř, Lužec a Pstruží⁹³ spravovalo městské lesní hospodářství (něm. *städtisches Forstbetrieb*), či lesní úřad (něm. *Forstamt*), označované ve 30. letech 20. století již jako Lesní statek města Rybáře v Odeři

⁸³ K tomuto obnosu dospěl Svaz německých samosprávných celků v Československé republice a je uveden v článku: Was die deutschen Regierungsparteien an unseren Gemeinden verbrochen haben. *Volkswille : sozialdemokratisches Tagblatt*, 1927, Nr. 231 (1. 10. 1927), s. 1.

⁸⁴ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 723, 872.

⁸⁵ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 250–252.

⁸⁶ *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 39. *Tamtéž*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 248. *Tamtéž*, inv. č. 57 a index k městským kronikám inv. č. 23, zde heslo *Badeanstalt*.

⁸⁷ *AM Rybáře*, inv. č. 53, složka *Zpráva o vývoji městského elektrického podniku*. Na s. 13–15 této zprávy se dozvídáme, že v prosinci 1937 bylo v podniku zaměstnáno (nepočítaje v to 4 učně) celkem 16 osob: ředitel, účetní (něm. *Buchhalter* – Alfred Hasselbauer, autor zprávy), pokladník, inkasista, úřednice, 2 pomocní inkasisté, 1 kancelářská pomocnice, 1 skladník a 7 montérů. Další o podniku viz *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 41 dole.

⁸⁸ *AM Rybáře*, inv. č. 19, položka g) /fsn 44–49/; *Tamtéž*, inv. č. 44, 54, 56 – složka *Mincový odměřovač...*

⁸⁹ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1014. *Tamtéž*, rukopis inv. č. 26, s. 51–52; a dále i inv. č. 42 a 47.

⁹⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 587. *Tamtéž*, inv. č. 52.

⁹¹ Viz *Kommunales Jahrbuch...*, s. 337, kde je vodní úřad uveden mezi obecními podniky města Rybáře.

⁹² *AM Rybáře*, inv. č. 56, složka *Městský vodovod*, zde dopis ze 7. 9. 1929 opatřený otiskem razítka vodního úřadu. *Tamtéž*, inv. č. 37, složka *Kanalizační přípojka novostavby obytného domu*, zde úřední poznámka č. 6970 z 25. 5. 1934 určená vodnímu úřadu.

⁹³ Viz *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, úvodní strana (*Zusammenstellung wichtiger Daten*) dole; *Tamtéž*, inv. č. 49.

(něm. *Waldgut der Stadt Fischern in Edersgrün*). Řídil jej lesník (něm. *Förster*), jemuž v uvedené době asistoval hajný (něm. *Heger*).⁹⁴

Spisy týkající se ostatních zařízení uvedených v městských rozpočtech (inv. č. 44) se buď nedochovaly, nebo jsou ve fondu zastoupeny torzovitě. Informace o nich lze zjistit z městských kronik. Městská správa je buď spravovala ve vlastní režii, tj. hradila náklady jak na všechny zaměstnance, tak i na materiálně-technický provoz (mateřská školka),⁹⁵ nebo zařízení pouze pronajímala (kino).⁹⁶ K listopadu roku 1927 se dochoval seznam všech městských dělníků a pomocných zaměstnanců, kteří tehdy dosahovali počtu 34 (metaři ulic, dlaždič, kolář, truhlář, kočí, zahradník, lamači kamene a další již blíže neuvedení dělníci).⁹⁷

V meziválečném období došlo dvakrát k rozpuštění městského zastupitelstva a rady a místo nich fungovaly tyto orgány, dosazené nadřazeným politickým okresním úřadem.⁹⁸

Městská správní komise 14. 5. 1926 – 10. 10. 1928: Komise byla dosazena v počtu 13 členů, poté co městské zastupitelstvo rozpustila Zemská správa politická v Praze svým výnosem čj. 175.256/5.O.V – 1056/13 z 3. 5. 1926. V něm zemská správa svůj krok odůvodnila mnohými závadami, které byly zjištěny při zemské revizi obecního hospodářství v Rybářích. Zároveň vyzvala tehdejší Okresní správu politickou v Karlových Varech, aby po dohodě s tamní okresní správní komisí jmenovala do Rybář městskou správní komisi a jí prozatímní správu obce předala. Přitom musel být brán zřetel na výsledky posledních obecních voleb a v komisi nesměli zasednout členové rozpuštěného městského zastupitelstva. Již 14. 5. 1926 pak došlo k předání městské úřední agendy nové správní komisí.⁹⁹ V jejím čele stanul německý sociální demokrat, skladník Richard Lang. Toho pak 9. 4. 1928 ve vedení komise nahradil jeho zástupce, poštovní inspektor na penzi Josef Weiss z Německé nacionální strany.¹⁰⁰ Záhy po svém jmenování přidělila komise svým 11 členům funkce referentů. Ti odpovídali za jedno či dvě odvětví městské správy, a tím nahradili dřívější komise a výbory městského zastupitelstva.¹⁰¹ Městská správní komise nakonec odstoupila dne 10. 10. 1928, poté co se konstituovaly nové zastupitelské orgány města na základě obecních voleb, které se konaly již dne 18. 3. 1928.¹⁰²

Vládní komisař v Rybářích 11. 9. 1933 – 12. 8. 1938: K opětovnému rozpuštění městského zastupitelstva v Rybářích přikročil Zemský úřad v Praze výnosem čj. 407.095 ai 1933/1-368/4 ai 33 z 26. 8. 1933. Stalo se tak po opakovaných návrzích Okresního úřadu v Karlových Varech z důvodu ochromení práce jak zastupitelstva, tak i městské rady v Rybářích. K tomu došlo následkem rozporů mezi zastupiteli německé sociální demokracie a Německé nacionálně socialistické dělnické strany (DNSAP) v 1. polovině roku 1933. Navíc v té době byla opět konstatována neuspokojivá situace finančního hospodaření města. Tentokrát byl

⁹⁴ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 3 a 357; inv. č. 18 – 3. díl, s. 211 (lesní školka) a 311. *Tamtéž*, inv. č. 49, a dále i inv. č. 44, zde rozpočty města na rok 1937 a 1938, ve kterých jsou na s. 54 uvedeni zaměstnanci lesního hospodářství včetně podřízených pracovníků.

⁹⁵ O mateřské škole viz i *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 469–477; inv. č. 18 – 3. díl, s. 249.

⁹⁶ Ke kinu viz *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 462–465 a 551; inv. č. 15 – 2. díl, s. 958.

⁹⁷ *AM Rybáře*, inv. č. 30, složka *Úředníci, zřizenci a dělníci města...*, zde seznam z 22. 11. 1927.

⁹⁸ K tomuto tématu viz HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 378.

⁹⁹ Tak to umožňovalo české obecní zřízení, vydané v zákoně č. 7/1864 z. z., § 106. Paragraf v posledním odstavci mimo jiné stanovil, že k zajištění správy záležitostí obce do doby, než v ní bude dosazeno nové obecní zastupitelstvo, učiní politický okresní úřad po dohodě s okresním výborem opatření, kterých je zapotřebí. Jako toto opatření tehdy zemská správa politická v Praze nařídila karlovarské okresní správě politické dosadit do města správní komisi. Množství dalších informací k důvodům rozpuštění zastupitelstva a o jmenování městské správní komise v Rybářích viz *OkÚ KV-I*, inv. č. 238, karta 20, složka *Volby do místní správní komise v Rybářích*, zde zejména uvedený výnos zemské správy politické čj. 175.256/5.O.V – 1056/13 z 3. 5. 1926 a protokol ze 14. 5. 1926.

¹⁰⁰ Více o okolnosti vystřídání Josefa Langa ve vedení komise v: *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 710.

¹⁰¹ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 534–535.

¹⁰² *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 692, 702, 768, 770.

jako prozatímní správní orgán v Rybářích jmenován vládní komisař, kterým se stal na doporučení karlovarského okresního úřadu JUDr. Nikolaus Naaff, okresní soudce v Karlových Varech.¹⁰³ Do funkce nastoupil 11. 9. 1933 a zastával ji až do 28. 2. 1937, kdy byl odvolán na vlastní žádost. Následoval jej rada politické správy JUDr. Bohumil Krsek,¹⁰⁴ jenž byl tohoto úřadu zproštěn dne 12. 8. 1938 – až po konstituování nového zastupitelstva na základě obecních voleb, konaných 12. 6. 1938, zvolení městské rady, starosty a jeho náměstků a po schválení volby starosty Zemským úřadem v Praze.¹⁰⁵

Vládní komisař řídil správu a hospodářství města i městských podniků a na svých rozhodnutích se usnášel sám.¹⁰⁶ Pouze k zvládnutí agendy sociální pomoci nezaměstnaným mu Okresní úřad Karlovy Vary svým výměrem čj. 29.030 z 18. 7. 1934 povolil ustavit poradní orgán nazývaný Rada (něm. *Beriat* nebo *Arbeitslosenrat*). Ta byla čtyřčlenná a jejím předsedou se stal Franz Grosser z Rybář čp. 492. Radu pro sociální pomoc nezaměstnaným v Rybářích posléze nahradila Sociální komise, označována také jako Obecní sociální komise. Dosadil ji okresní úřad svým výměrem čj. 58.923 z 29. 12. 1936, jenž také jmenoval její členy, kterých nyní bylo 15. Její první zasedání se konalo 4. 1. 1937. Předsedou komise se stal tentokrát přímo vládní komisař.¹⁰⁷

Po připojení města Rybáře k městu Karlovy Vary byl dosavadní městský úřad někdy v období 26. 6. – 13. 7. 1939 zrušen a přeměněn na: Úřad vrchního starosty města Karlovy Vary – služebna (úřadovna) Rybáře (něm. *Oberbürgermeister der Stadt Karlsbad. Dienststelle (Amtsstelle) Fischern*) – viz též pasáž o ukončení činnosti původce výše. Dosavadní rybářský starosta Josef Heinrich, který byl zvolen dne 30. 6. 1938 po posledních demokratických obecních volbách z 12. 6. 1938, se stal šéfem této úřadovny jako zmocněnec vrchního starosty. Lze předpokládat, že na začátku existence služebny byla její struktura podobná té z doby městského úřadu a podobně tomu bylo i se složením rybářských městských podniků.¹⁰⁸ Nově jmenovaní členové rady městského okresu Karlovy Vary, jejíž počet činil 25 osob, slavnostně složili svůj slib do rukou vrchního starosty Karlových Varů v sobotu 1. 7. 1939. Každá ze sloučených obcí a měst zde měla stanovený počet zástupců podle počtu obyvatel, z bývalého města Rybáře sem proto bylo jmenováno pět radních.¹⁰⁹

Územní rozsah obecní a později městské správy se vztahoval pouze na katastrální území Rybáře, které se nalézá severozápadně od sousedního města Karlovy Vary, odděleného od něj řekou Ohře. Katastr má tvar zhruba 1 km širokého, západo-východním směrem roztaženého pruhu podél levého (severního) břehu Ohře. Východní část katastrálního území leží na svahu, mírně klesajícím směrem k Ohři. Ze střední části území pak vyčnívá nepatrný územní výběžek směrem na sever proti proudu toku řeky Rolava. Prostor původního osídlení,

¹⁰³ OkÚ KV-I, inv. č. 238, složka *Volby do obec. zastupitelstva v Rybářích*, podsložka *Volby do obec. zast. Rybáře 1932*, v ní podsložka *Rozpuštění městského zastupitelstva a vládní komisař JUDr. Naaff*.

¹⁰⁴ Více informací v *AM Rybáře*, inv. č. 20 – kronika, 4. díl, rok 1937, s. 9–16, kde jsou v přepsaném projevu odcházejícího komisaře Naafa popsány i finanční těžkosti města Rybáře.

¹⁰⁵ *AM Rybáře*, inv. č. 20 – kronika, 4. díl, rok 1938, s. 42 a 44–46.

¹⁰⁶ Hojně používaný obrat o rozhodnutích vládního komisaře „usnesl se“ je např. v *OkÚ KV-I*, inv. č. 571, zde *Obecní hospodářství Rybáře*, karton 582, zde např. usnesení okresního výboru čj. 43.549 z 26. 10. 1937.

¹⁰⁷ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 18 – 3. díl, s. 367 a 379; a inv. č. 20 – 4. díl, rok 1937, s. 1.

¹⁰⁸ Přínejmenším je to v této době doloženo v případě Vodního úřadu Rybáře – viz *AM Rybáře*, inv. č. 56, zde složka *Převod správy vodovodu...*, zde dvě kopie dopisů z 13. 7. 1939. Další informace k tomuto tématu je nutno hledat v *AM KV*, spisy městského úřadu (1785) 1850–1945, inv. č. 6784, kde jsou uloženy osobní spisy úředníků bývalého městského úřadu a poté služebny v Rybářích.

¹⁰⁹ Die neuen Ratsherren vereidigt : feierliche Angelobung durch den Oberbürgermeister. *Deutsche Tageszeitung*, 1939, 80. Jahrgang, č. 152 (2. 7. 1939), s. 3.

označovaný dříve jako Staré Rybáře (něm. *Alt-Fischern*) se nalézal ve středu katastru u ústí řeky Rolavy, která se zde vlévá do Ohře. V souvislosti se zřízením železničního nádraží, které, byť bylo postaveno na svahu ve východní části katastrálního území Rybáře, neslo název Karlovy Vary (dnes Karlovy Vary – Horní nádraží) a zahájilo provoz roku 1870,¹¹⁰ vznikla na území Rybář nová obytná zástavba. Ta se rozprostírala jižně od nádraží podél ulic, které přiváděly dopravu z města Karlovy Vary přes Chebský most do Rybář k uvedenému železničnímu uzlu. Této východní zástavbě se říkalo Nové Rybáře (něm. *Neu-Fischern*). Měla již, na rozdíl od osídlení původního, moderní, velkoměstský ráz.¹¹¹ Vedle těchto dvou sídelních prostorů pak v poslední čtvrtině 19. století vyrostla další čtvrť, která se naopak nalézala severně od nádraží, již na vrcholu zmíněného svahu v severovýchodní části katastrálního území. Od ostatních městských částí byla oddělena železniční tratí. Byla nazývána Růžový Vrch (něm. *Rosenbühl*), nebo také s jistým despektem i Laushübl (Všivý Vršek), pro její původně chudinský charakter.¹¹² Po povýšení městečka Rybáře na město císařem Františkem Josefem I. dne 12. 6. 1897 odhlasovalo městské zastupitelstvo na svém zasedání dne 9. 12. 1897 tato přejmenování městských čtvrtí.¹¹³

- Staré Rybáře → Rybáře – Staré Město (něm. *Fischern – Altstadt*), později bylo označováno i jako Rybáře I (něm. *Fischern I*).
- Nové Rybáře → Rybáře – Nové Město (něm. *Fischern – Neustadt*), později bylo označováno také jako Rybáře II (něm. *Fischern II*).
- Růžový Vrch → Rybáře – Horní Nové Město (něm. *Fischern – Obere Neustadt*) – později označováno i jako Rybáře III (něm. *Fischern III*).

To již začal být v průběhu 80. let 19. století postupně zastavován i původně prázdný prostor mezi Novým a Starým Městem, a to především podél hlavní ulice, dříve státní (tzv. císařské) silnice vedoucí od Chebského mostu směrem na západ na Loket a Cheb. Rozšíření zástavby i do tohoto prostoru bylo podníceno založením parního pivovaru žateckým pivovarníkem Antonem Webrem zde v roce 1879.¹¹⁴ Za hranici mezi Novým a Starým Městem byl ještě v 1. desetiletí 20. století považován volný prostor ležící západně od obecné školy čp. 100 u hlavní ulice, na kterém pak byl v letech 1905–1906 postaven kostel Povýšení sv. Kříže (dnes náměstí 17. listopadu).¹¹⁵ Ve 2. polovině 20. let 20. století již byla hranice posunuta o několik stovek metrů na východ a probíhala jako severo-jihní přímka rovnoběžně cca uprostřed mezi

¹¹⁰ Železniční trasa Cheb – Karlovy Vary byla zprovozněna 19. 9. 1870, trasa z opačného směru Praha – Karlovy Vary pak dne 9. 12. 1871 – LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 54–55.

¹¹¹ Jako „obchodní centrum u Chebského mostu“ označuje Rybáře – Nové Město Rudolf Schönbach v: SCHÖNBACH, Rudolf. Zapomenutý pomník Josefa II. v Rybářích. *Historický sborník Karlovarska VIII*, 2000, s. 102. Rozdíl mezi oběma městskými částmi názorně ilustrují i fotografie uveřejněné v ZAPP, Heinrich. *Die Stadt Fischern...*, s. 120–121.

¹¹² Později se pověst této čtvrti zlepšila. V meziválečné době zde již žili nižší úředníci, zřízení, živnostníci a dělníci – více o této městské části HEIDL, Josef Otto. *Fischern*. In *Heimatkunde des Karlsbader Bezirkes : die Landschaft*. Herausgegeben von Karlsbader Heimatkundeausschuß. Karlsbad : Karlsbader Bezirksleherverein, 1937, s. 63.

¹¹³ *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 38; *Tamtéž*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 213. Z tištěných pramenů viz *Taschen-Adreßbuch des Karlsbader Polizeirayons (Karlsbad, Fischern, Drahowitz, Donitz)*. Karlsbad : Alfred Bayer, [1925], s. 171; *Statistický lexikon obcí v republice Československé : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.* Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. I. – *Země česká*. V Praze : Orbis, 1934, s. 392.

¹¹⁴ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 62–63.

¹¹⁵ ZAPP, Heinrich. *Die Stadt Fischern...*, s. 124 dole.

dnešními ulicemi Majakovského a Celní.¹¹⁶ Každá ze tří uvedených městských čtvrtí nikdy neměla svou autonomní samosprávu a nedisponovala vlastním majetkem.

Příslušnost Rybář do vyšších územně-správních celků se po roce 1850 neměnila. Obec vždy náležela do soudního, politického a samosprávného okresu Karlovy Vary. Znamená to, že byla podřízena příslušnému okresnímu politickému úřadu v Karlových Varech a Okresnímu soudu Karlovy Vary; po záboru československého pohraničí Německem na základě Mnichovské dohody pak Úřednímu soudu Karlovy Vary. V počátečním období po přičlenění k Německu v říjnu 1938 (Rybáře ležely v pásmu postoupeném Německu dne 4. 10.) byl pro město nadřazeným politickým orgánem Landrát Karlovy Vary. Tato situace však trvala jen do doby, kdy byly Rybáře připojeny k městskému okresu (městu) Karlovy Vary, k čemuž došlo někdy v období 26. 6. – 13. 7. 1939 (viz výše, odstavce o ukončení činnosti původce). Městský okres byl totiž ve správní hierarchii na stejné úrovni jako venkovský okres.¹¹⁷

Z hlediska okresní samosprávy podléhala obec a město Rybáře Okresnímu zastupitelstvu Karlovy Vary, jehož ustavující schůze se konala dne 29. 7. 1865,¹¹⁸ a v letech 1920–1928 pak Okresní správní komisi v Karlových Varech.¹¹⁹ Ta svou činnost ukončila k 1. 12. 1928, neboť orgány okresní samosprávy byly podle zákona č. 125/1927 Sb. přičleněny k okresním úřadům.¹²⁰

Věcné kompetence původce: Po roce 1866, kdy Rybáře získaly postavení samostatné místní obce, rozlišovalo tehdy platné obecní zřízení pro Čechy z roku 1864 kompetence obcí 1) na pravomoci vlastní správy obce, což byla působnost samostatná, a 2) na správní úkoly zadané obcím státem prostřednictvím zákonů, tj. působnost přenesenou.¹²¹

V torzovitě dochovaném fondu *AM Rybáře* se setkáváme především s **působností samostatnou**. Patřila sem zejména *správa obecního majetku a městských podniků* (inv. č. 44–61); *záležitosti domovského práva* (inv. č. 2–5, 41); *stavební a požární policie* a s tím rovněž spojené nejen jednotlivé stavební akce (inv. č. 32, 66, 68–71), ale i záležitosti polohopisného plánu (inv. č. 10, 67) a protiletectvé ochrany (inv. č. 33); *řešení chudinství a sociální péče* – ve fondu je zastoupeno zejména úsilí o zajištění sociálních bytů pro nezaměstnané (inv. č. 42) a

¹¹⁶ Nárožní budova čp. 463 (dnes Majakovského 19/Sokolovská 102) byla počítána ještě ke Starému Městu, kdežto o něco východněji ležící dům čp. 237 (dnes Sokolovská 94) byl již součástí Nového Města – viz *Taschen-Adreßbuch...*, s. 59–65. Názorně je celá situace krásně vidět v: *Virtuální mapová sbírka* [online] [cit. 2019-07-24]. Dostupné z <<http://www.chartae-antiquae.cz/cs/?view=50.232232200159025,12.862372398376465,15&year=1200,2000&scale=100,7500000>>, po přiblížení základního pohledu (mapy) nad Sokolovskou ulicí v Rybářích.

¹¹⁷ Korespondence Landráta Karlovy Vary s Městským úřadem Rybáře z počátečního období po záboru pohraničí Německem je uložena ve fondu SOKA Karlovy Vary, fond *Landrát Karlovy Vary* /nezpracováno/, inv. č. 143 – *Měsíční účetní uzávěrky o nákladech na všeobecnou péči...*, zde například dopis starosty z 11. 1. 1939. K územnímu členění vládního obvodu Cheb Sudetské župy viz *Nařízení o členění Říšské župy Sudety na městské a venkovské okresy z 29. 4. 1939*, úvodní pasáž a čl. II. Toto nařízení vyšlo v: *Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland*, 1939, Nr. 2, s. 13–16.

¹¹⁸ Stalo se tak na základě zákona č. 27/1864 z. z., o okresních zastupitelstvech.

¹¹⁹ Změnu okresních zastupitelstev na okresní správní komise provedla Zemská správa politická v Praze v celých Čechách s využitím § 81 zákona č. 27/1864 z. z. Viz též STAJNOVÁ, Jiřina – ROSLOVÁ, Jaroslava. *Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary (1858) 1865–1928 (1933) : inventář* [tiskem nevydaná archivní pomůcka č. 22]. Okresní archiv Karlovy Vary, 1971, s. 1–3 a 12. Viz též HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy...*, s. 379.

¹²⁰ Zákon č. 125/1927 Sb., o organizaci politické správy, §§ 4 a 6.

¹²¹ O samostatné a přenesené působnosti obce viz české obecní zřízení, uveřejněné v zákoně č. 7/1864 z. z., §§ 27–29; z literatury o tom podrobněji KLIMENT, Josef, *Obecní zřízení...*, s. 99–165. Dobrý přehled k dané problematice poskytuje i FLÖGEL, Jaroslav: *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha : VI. Orel, 1933.

péče o školství v souvislosti se stavbou nových školních budov (inv. č. 68–70).¹²² Další ze samostatných působností byla *zdravotní policie*, do které náleželo péče o zdraví obyvatelstva a zajištění nezávadných hygienických poměrů. S posledně uvedeným byla spojena péče o čistotu města a městských ulic (inv. č. 34, 35, 46), budování kanalizace (inv. č. 26 a 37), zajištění pitné a užitkové vody (inv. č. 18, 26, 28, 44, 56, 62–65 a 72) a provoz městských lázní (inv. č. 44 a 57) a městského hřbitova (inv. č. 44, 54, 56 – složka *Mincový odměřovač...*).¹²³ Pro výkon vlastní lékařské péče a hygienických kontrol¹²⁴ stanovil zákon č. 9/1888 z. z. lékaře, kteří měli působit v každé obci. Pokud byl lékař činný pouze v jedné obci (městě), byl nazýván lékařem obecním (městským), jmenovalo ho samostatně obecní zastupitelstvo a příslušná obec (město) hradila ze svého rozpočtu i jeho plat (služně). Jestliže územní působnost lékaře zahrnovala více obcí, byl označován jako lékař obvodní (něm. *Distriktarzt*) a na jeho plat přispívaly dotyčné obce příslušnou poměrnou částkou, stanovenou podle výše daní na danou obec vyměřenou.¹²⁵ Městys Rybáře zaměstnával svého vlastního obecního lékaře od 1. 7. 1891.¹²⁶ Od 1. 1. 1923 převzal výkon zdravotní policie do značné míry stát, a proto byli dosavadní obecní (městští) a obvodní lékaři převzati do státní služby (zákon č. 332/1920 Sb., § 1, 9 – tyto paragrafy uvedeny v činnost zákonem č. 236/1922 Sb. čl. I).¹²⁷ Tak se stalo i v případě Rybář, kdy byl tehdejší městský lékař MUDr. Karl Jiranek převeden ze služby města do služby státní k 1. 1. 1923.¹²⁸ Dále do samostatné působnosti města patřilo i *zřízení a finanční zabezpečení provozu veřejné knihovny*,¹²⁹ což obcím uložil zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních, §§ 1 a 5. Městská knihovna (něm. *Stadtbücherei*) byla v Rybářích zřízena před 14. 2. 1921, kdy do ní nastoupila jako knihovnice Katharina Matouschek.¹³⁰ Odměnu za práci knihovníka a pomocného personálu hradilo město.¹³¹ Konečně bylo i součástí samostatné působnosti i *vedení obecní kroniky*, což obcím již nařídil dekret Guberniálního prezidenta z 31. 8. 1835.¹³² Na tuto právní normu ale není v obecní správě Rybáře doložena žádná odezva. Teprve až pro léta 1906–1909 existuje kronika (inv. č. 11), kterou založil a vedl městský kancelářský praktikant Franz Hietel mladší. Opětovně obcím nařídil vedení kronik zákon č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních, § 1. Měly být zřizovány na náklad dané obce a kronikáři, kterého pověřovalo vedením pamětní knihy obecní (městské) zastupitelstvo, byla z obecních financí vyplácena odměna za vykonanou práci.¹³³ Pamětní kniha města Rybáře, která byla založena v roce 1922 na základě uvedeného zákona a jeho prováděcího předpisu (vládní nařízení č. 211/1921 Sb.), se do dnes

¹²² MARTÍNEK, Zdeněk – POKORNÝ, Radek – ŠULC, Ivo. Metodika k archivnímu zpracování fondů typu „archiv obce“. *Sborník archivních prací*, 2018, ročník LXVIII – Supplementum č. 1/2008, s. 20, 22–23, 25–27.

¹²³ Srov. zákon č. 68/1870 ř. z., o organizaci veřejné služby zdravotní, § 3.

¹²⁴ Viz české obecní zřízení, uveřejněné v zákoně č. 7/1864 z. z., § 28, odst. 5, a § 3, a zákon č. 68/1870 ř. z., o organizaci veřejné služby zdravotní, § 3, odst. b.

¹²⁵ Zákon č. 9/1888 z. z., o organizaci služby zdravotní v obcích, §§ 1–3, § 6, § 8.

¹²⁶ Stal se jím Karl Heinzl (+ 17. 4. 1894). Více o obecním lékaři jako o zaměstnanci města viz *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 137, 142–143 a 150; a *Tamtéž*, inv. č. 30, složka *Osobní spisy – odborní zaměstnanci*, podsložka *Městský lékař jako zaměstnanec města*.

¹²⁷ Dále o obecních (městských) lékařích i prováděcí vládní nařízení č. 24/1923 Sb., §§ 23–35 a § 43.

¹²⁸ *AM Rybáře*, inv. č. 38, zde strojopisná zpráva z roku cca 1928. O MUDr. Jiránkovi viz i článek Stadt- und Bahnarzt Dr. med. + Jiranek zum 100. Geburtstag. *Karlsbader Zeitung*, 1968, 18. Jahrgang, s. 120, kde je i jeho fotografie.

¹²⁹ MARTÍNEK, Zdeněk – POKORNÝ, Radek – ŠULC, Ivo. Metodika..., s. 28.

¹³⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 506.

¹³¹ Zákon č. 430/1919 Sb., § 9; a prováděcí vládní nařízení č. 607/1919 Sb., čl. 48. Dále i *AM Rybáře*, inv. č. 30, složka *Osobní spisy – odborní zaměstnanci...*, podsložka *Knihovník městské knihovny...*, zde korespondence z března – dubna 1937. Více o knihovně také *Tamtéž*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 505–509.

¹³² Dekret byl otištěn v *Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen*. 17. Band – für das Jahr 1835. Prag, 1836, č. 297 (s. 547–552).

¹³³ Zákon č. 80/1920 Sb., § 2. Vládní nařízení č. 211/1921 Sb., kterým se provádí zákon o pamětních knihách obecních, §§ 1 a 5.

dochovala celkem ve čtyřech dílech a obsahuje i řadu příloh (inv. č. 12–23). Vedením pamětní knihy byl sborem městských zastupitelů pověřen dne 8. 4. 1922 Ferdinand Werrlein, ředitel II. chlapecké obecné školy v Rybářích čp. 336. Po smrti Werrleinově (+ 22. 10. 1931) zvolilo městské zastupitelstvo kronikářem Wilhelma Scherbauma, tehdy odborného učitele na dívčí měšťanské škole v Rybářích čp. 336.¹³⁴

Působnost přenesená je v archivu města zastoupena v případě spolupůsobení se státem v berních záležitostech formou evidence majetku osob pomocí parcelních protokolů (inv. č. 6–9).¹³⁵

Sídlo původce: Rybáře, povýšené na městys teprve roku 1875, neměly svou „klasicickou“ budovu radnice, jak ji známe v případě jiných měst s dlouhou tradicí. S rychlým rozvojem města a s tím spojeným zvětšením úřední agendy se městský úřad poměrně často stěhoval, neboť jeho momentální sídlo vždy přestalo po jisté době prostorově vyhovovat. V průběhu existence původce jsou doložena následující umístění obecního, později městského úřadu:

- Nejstarší období – představitelé města úřadovali ve svých soukromých domech či bytech.¹³⁶
- Dům čp. 41 (1872–1892), Staré Rybáře, dnes Sokolovská 41/117 – obec Rybáře zakoupila starou budovu školy čp. 41 od školního okresu, poté co se zdejší škola přestěhovala do nové školní budovy čp. 100, otevřené dne 1. 9. 1872. Levá část zakoupeného objektu sloužila jako obecní, později městský úřad, pravá jako sídlo obecní policie a šatlava.¹³⁷
- Dům čp. 128 (1892–1905), Nové Rybáře, dnes Sokolovská 128/76 – tuto budovu si město pronajalo. Městský úřad zde začal pracovat 1. 10. 1892. Kancelář starosty a dvě další úřední místnosti se nalézaly v 1. patře. V přízemí byla umístěna pokladna a zařízení zasedací místnost.¹³⁸
- Budova měšťanské a II. chlapecké obecné školy čp. 336 (1905–1928), Nové Rybáře, dnes Šmeralova 336/15 – v tehdejší čerstvé novostavbě uvedené školní budovy obsadil městský úřad prostory v přízemí vpravo. Zasedání městského zastupitelstva se konala rovněž ve škole v kreslicím sále.¹³⁹
- Hotel Weber čp. 200 (1928–1931), Nové Rybáře, budova dnes již nestojí – dne 19. 1. 1928 se tehdejší městská správní komise usnesla, že přesune městský úřad do nevyužitých prostor v 1. patře uvedeného hotelu, který se právě přestavoval. Celkem se jednalo o 11 malých místností. Stěhování městského úřadu bylo zahájeno 29. 8. 1928.¹⁴⁰ Zasedání zastupitelstva pak probíhalo v hotelovém sále, popřípadě nadále v kreslicím sále obecné a měšťanské školy čp. 336.
- Budova Městské spořitelny Rybáře čp. 538 (1931–1939), Nové Rybáře, dnes U Spořitelny 538/2 – novostavba městské spořitelny byla dokončena 9. 8. 1931 a do jejích pronajatých místností v levém křídle budovy se pak téhož roku nastěhoval i městský

¹³⁴ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 1; a inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 29–32. O umístění obecních a měšťanských škol v Rybářích *Tamtéž*, s. 434; a *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 17 dole. Wilhelm Scherbaum pak od 27. 1. 1932 zastával funkci ředitele Chlapecké a měšťanské školy v Rybářích – viz *Tamtéž*, inv. č. inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 88, 260 a 330.

¹³⁵ MARTÍNEK, Zdeněk – POKORNÝ, Radek – ŠULC, Ivo. *Metodika...*, s. 29 dole.

¹³⁶ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1157.

¹³⁷ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 34; *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 50.

¹³⁸ LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 83; *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 140, 230.

¹³⁹ *AM Rybáře*, kroniky inv. č. 12 – 1. díl, s. 260; inv. č. 15 – 2. díl, s. 1032. *Adreß und Geschäft-Handbuch von Karlsbad und Umgebung*, 1906/07. Bearbeitet von Josef Voigt. Karlsbad : Buchhandlung Rugolph Hengstenberg, s. d., V. Abteilung, s. 5 nahoře.

¹⁴⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 680, 747 a 1157–1158. O číslu popisném hotelu Weber viz též *Taschen-Adreßbuch...*, s. 200.

úřad. Jednalo se o reprezentativní budovu, která již funkčně zcela vyhovovala potřebám úřadu. Nepostrádala ani zasedací sál, rovněž v ní byla umístěna městská knihovna s čítárnou.¹⁴¹ V této budově poté působili i nástupci městského úřadu, který zanikl v roce 1939.

Sídlo elektrického podniku města Rybáře se od 1. 6. 1931 nalézalo v pronajatých prostorách domu čp. 243. Zde byly umístěny nejen kanceláře podniku, ale i jeho dílny.¹⁴² Obecní sociální komise ustavená okresním úřadem na začátku roku 1937 (viz výše) sídlila v kanceláři v městském hospodářském dvoře.¹⁴³

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

O **nakládání s dokumenty a způsobu jejich uložení u původce** se bohužel nedochovaly žádné zprávy, kromě toho, že důležité písemnosti byly uloženy v trezoru (něm. *Aktentresor*) v úřadovně pokladny.¹⁴⁴ V pramenech se také vyskytují pouze skromné zmínky o archivu města Rybáře (něm. *Archiv der Stadtgemeinde Fischern*), jehož vedoucím byl ředitel II. chlapecké obecné školy v penzi Ferdinand Werrlein (nar. 17. 2. 1858, + 22. 10. 1931), který působil i jako městský kronikář.¹⁴⁵ Kdy byl archiv založen, kde umístěn a jaké městské písemnosti v něm byly uloženy, není známo. Údaje o něm se neobjevují ani ve zprávách o městských archivech, které svého času vycházely v *Mitteilungen des k. k. Archivrates*, 1914–1915, I. Band, a 1916, II. Band. Nic o něm neuveřejnilo ani Oddělení pro archivnictví Spolku pro dějiny Němců v Čechách (něm. *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen – Abteilung für Archivwesen*, oddělení založeno roku 1925) ve svých zprávách, publikovaných v časopisu *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* v letech 1926–1932. Rovněž do Volfova popisu nebyl Archiv města Rybáře zahrnut.¹⁴⁶

Skartační řád a spisový plán městského či obecního úřadu není znám a nevyskytují se po něm z dochovaných spisů žádné stopy. Pouze je zřejmé, že spisy byly zaevidovány pod svým číslem jednacími do dnes již nedochovaných podacích protokolů na podatelně. Orientaci v nich tak nejspíš podávaly rovněž nedochované sekundární registraturní pomůcky (indexy, repertáře). Svá vlastní čísla jednací, doplněná však specifickým písmovým kódem, používala i jednotlivá oddělení (úřady) Městského úřadu Rybáře, takže i tyto úřadovny si zcela jistě vedly své vlastní registraturní pomůcky. Např. písemnost zpracovaná Hospodářským úřadem měla číslo jednací ukončené kódem W (např. 59 W.), dopis vzešlý ze Stavebního úřadu byl zas označen číslem končícím Stb. (např. 504 Stb.).¹⁴⁷

Z dochovaných spisů je zřejmé, že nebyly používány žádné **ukládací systémy ve spisovně** úřadu. Rovněž o **provádění skartací u původce** nejsou žádné zprávy. V této souvislosti je ale

¹⁴¹ *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1158–1159, 1177; *Tamtéž*, rukopis inv. č. 26, s. 36 dole. ZISCHKA, Anton. *Die Heimat...*, s. 15.

¹⁴² *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1148–1150.

¹⁴³ *AM Rybáře*, inv. č. 20 – kronika, 4. díl, rok 1937, s. 1.

¹⁴⁴ Výslovně je tak uvedeno v letech 1932 a 1933 v případě kroniky a čestného uznání města Ostrova (dnes inv. č. 40) – viz *AM Rybáře*, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 95–96 a 211.

¹⁴⁵ *AM Rybáře*, rukopis inv. č. 26, s. 5; *Tamtéž*, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 29–32. Na s. 31–32 je napsaná zpráva, že synové zemřelého Ferdinanda Werrleina Rudolf a Paul odevzdali dne 28. 11. 1931 novému kronikáři, odbornému učitelé Wilhelmu Scherbaumovi, mj. kroniky 1. a 2. díl spolu s indexem (dnes inv. č. 12, 15 a 23) a také klíč od městského archivu.

¹⁴⁶ VOLF, Miloslav. *Popis městských archivů v Čechách*. Praha : Zemský národní výbor, 1947.

¹⁴⁷ *AM Rybáře*, inv. č. 52, složka *Městské povoznictví*; *Tamtéž*, inv. č. 32.

třeba upozornit nejen na časté stěhování, ale i na prostorové potíže,¹⁴⁸ se kterými se Městský úřad Rybáře až do roku 1931 poměrně často potýkal. Za takových okolností nelze provádění skartací původcem, popřípadě i nastalé ztráty, vyloučit.

Archivní fond byl předán do péče tehdejšího Okresního archivu Karlovy Vary v roce 1958 pod přír. č. 521/1958 v rozsahu 10 knih. V letech 1996–2012, ještě před provedením inventarizace fondu, do něj byly **v rámci Státního okresního archivu Karlovy Vary zařazovány další archivní materiály**, které byly postupně nalézány v jiných archivních souborech uložených v této instituci. Jednalo se o:

- 1) Přír. č. 2031/1996 z fondu *Místní národní výbor Rybáře* – 5 knih označených jako „bytové seznamy (domovní knihy).“ Jednalo se o přihlašovací a odhlašovací knihy pro město Rybáře, členěné podle jednotlivých čísel popisných. V češtině je vedla od roku 1923 státní policie po založení Policejního komisařství v Karlových Varech a s tím spojeném odnětí přihlašovací agendy Městskému úřadu Rybáře. Při inventarizaci fondu proto byly tyto knižní svazky přesunuty do *Sbírky evidence obyvatelstva okresu Karlovy Vary*.
- 2) Bez záznamu bylo ze souboru *Pomocný archiv* dne 5. 9. 2002 vymanipulováno čestné uznání města Ostrova z roku 1931 (dnes inv. č. 40).
- 3) VniZ č. 2/90 z fondu *AM Karlovy Vary* (nalezeno v říjnu 2003) – 1 ukn (dnes inv. č. 11).
- 4) VniZ č. 3/90 z fondu *AM Karlovy Vary* (nalezeno 7. 7. 2005) – 2 ukn (dnes inv. č. 6, 7), původně evidováno jako 1 ukn; v tomto přírůstku se dále nalézala 1 složka spisů, která však byla během inventarizace z fondu delimitovaná do SOkA Opava, fond *Finanční úřad (německý) Opava*.
- 5) VniZ č. 5/90 z fondu *AM Karlovy Vary* (nalezeno v březnu 2012) – 1 kar (dnes inv. č. 29, 30 – složka *Hospodářský dohlížitel...*, 31, 32, 34, 35, 37, 42 – složka *Využití objektu čp. 101...*, 43, 45–52, 53 – složka *Městský elektrický podnik – kolektivní smlouva*, 54–66 a 72).
- 6) VniZ č. 8/90 z 3. 7. 2019 ze *Sbírky map a plánů* – 3 technické výkresy (dnes inv. č. 71), původně evidované jako balík.
- 7) VniZ č. 12/90 z roku 2019 z fondu *AM Karlovy Vary* – spisy týkající se jednotlivých městských zaměstnanců (dnes uloženo v inv. č. 30, složky *Osobní spisy – odborní zaměstnanci*, *Osobní spisy – městští úředníci*, *Osobní spisy – městští zřízení a Úředníci, zřízení a dělníci města – více jmen...*; a dále v inv. č. 38).
- 8) VniZ č. 13/90 z roku 2019 z knihovny SOkA Karlovy Vary – zpráva o vývoji městského elektrického podniku, vyhotovená při příležitosti jeho 25 leté existence (1913–1938). V knihovně měla přiděleno přírůstkové číslo 13603. Do AM Rybáře byl spis zaevidován jako balík (dnes inv. č. 53 – *Zpráva o vývoji městského elektrického podniku... 1938*).

Vzledem k torzovitému dochování fondu nám u otázky na **ztráty, zničení, nebo poškození dokumentů před převzetím do archivu** zůstává pouze smutný předpoklad, že k těmto událostem muselo v archivu města docházet v hojně míře. Nadto jsou některé dokumenty a další materiály výslovně uvedeny v pramenech, takže v těchto případech je jejich ztráta či zničení nasnadě. Jedná se o následující:

- 1) Blíže neupřesněné dokumenty, které byly údajně nalezeny v zaletovaném pouzdře v březnu 1820 ve věžní makovici kostela sv. Urbana v Rybářích. Stalo se tak v souvislosti se silnou vichřicí, která tehdy z kostela strhla střechu a věžní kopuli. Dokumenty odevzdal tehdejší místní rychtář s přísěžnými „do Karlových Varů“, tj. nejspíš Magistrátu

¹⁴⁸ Problémy s nedostatkem místa na městském úřadu jsou výslovně uvedeny v: LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 83; *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1157.

- města Karlovy Vary jako své vrchnosti, kde se však ztratily. Jak uvedl Josef Lochschmidt v roce 1895, navzdory „usilovnému pátrání“ se je již nalézt nepodařilo.¹⁴⁹
- 2) Polohopisné plány města Rybáře. První byl již vydán v roce 1892.¹⁵⁰ Další polohopisný plán je doložen z roku 1936 s názvem *Stadtgemeinde Fischern 1936* a do dnešních dnů se ve fondu dochovala pouze jeho nevelká fotografie.¹⁵¹
 - 3) Rukopis knihy městského kronikáře a archiváře Ferdinanda Werrleina *Geschichte der Stadt Fischern* (Dějiny města Rybáře), který byl určen k vydání tiskem. Dne 28. 11. 1931 jej odevzdali synové nedávno zemřelého Ferdinanda Werrleina zástupcům městské samosprávy spolu s kronikami a s klíčem od městského archivu.¹⁵² Rukopis je bohužel již nezvěstný a kniha vydána nebyla.
 - 4) Ztraceny jsou také „obecní zasedací protokoly“ (*Gemeindesitzungsprotokolle*), jimiž zřejmě byly myšleny protokoly ze zasedání městské rady a zastupitelstva. Tyto písemnosti uvádí jako pramen pro svou kroniku Ferdinand Werrlein.¹⁵³
 - 5) Nezvěstné jsou dále podací protokoly. Jejich existenci prozrazují nejen čísla jednací zaznamenaná na spisech, ale i výslovné zmínky v kronice.¹⁵⁴
 - 6) Nedochovaly se také městské pokladní deníky a hlavní knihy, které zmiňuje kronika i spisový materiál.¹⁵⁵
 - 7) Celkem 13 příloh z roku 1935 ke 3. dílu kroniky města. V textu kroniky na ně autor odkázal červenou poznámkou „Beilage“ s připojenou římskou číslicí. V následujícím seznamu ztracených příloh je v závorce uvedena příslušná strana kroniky (3. díl, inv. č. 18), která upozornění na danou přílohu obsahuje:
 - Beilage I – Dokumenty související se slavnostním večerem u příležitosti oslav 85. narozenin prezidenta republiky T. G. Masaryka, který byl uspořádán v hotelu Střelnice (něm. *Schützenhaus*) v Karlových Varech dne 3. 3. 1935 (s. 387).
 - Beilage II – Dokumenty týkající se odvodu branců z města Rybáře povinných základní vojenskou službou, který se konal ve dnech 2. a 3. 5. 1935 v Hamplově restauraci v Karlových Varech – Tuhnicích (s. 393).
 - Beilage II /sic!/ – Dokumenty související s opětovným otevřením pracovního tábora dne 6. 5. 1935 pro 25 členů dobrovolné pracovní služby, kteří pracovali na zbudování přehradní nádrže u obce Odeř pro potřeby městského vodovodu v Rybářích (s. 394).
 - Beilage III – Dokumenty související volbami do obou komor Národního shromáždění republiky Československé konanými 19. 5. 1935 (s. 397).
 - Beilage IV – Dokumenty související se stranami kandidujícími do zemského zastupitelstva země České ve volbách 26. 5. 1935 – pravděpodobně kandidátky či volební listy jednotlivých stran (s. 402).

¹⁴⁹ Zprávu o tom podává LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde...*, s. 8 a 49.

¹⁵⁰ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 139, 141, 150, 157 a 162.

¹⁵¹ Uložena v *AM Rybáře*, inv. č. 28, položka f) /fsn 74/.

¹⁵² *AM Rybáře*, inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 31–32.

¹⁵³ *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 6.

¹⁵⁴ Např. v *AM Rybáře*, inv. č. 15 – kronika, 2. díl, s. 1060 – zde je zmíněn podací protokol pod označením *Politisches Geschäftsprotokoll* (politický protokol jednací) s údajem o počtu zaevidovaných podání za léta 1929 a 1930. Podobně je jednací protokol za rok 1932 zmíněn v inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 192.

¹⁵⁵ Pokladní deníky jsou uvedeny v: *AM Rybáře*, inv. č. 12 – kronika, 1. díl, s. 130. Deníky z 1. poloviny 20. let 20. století zmiňuje spolu s městskými hlavními knihami výnos Zemské správy politické v Praze z 3. 5. 1926 o rozpuštění městského zastupitelstva – viz *OkÚ KV-I*, inv. č. 238, složka *Volby do místní správní komise v Rybářích*, v ní spis čj. 175.256/5.O.V – 1056/13 z 3. 5. 1926.

- Beilage V – Dokumenty související se stranami kandidujícími do okresního zastupitelstva v Karlových Varech ve volbách 26. 5. 1935 – pravděpodobně kandidátky či volební listy jednotlivých stran (s. 402).
- Beilage VIa /sic!/ – Výměr Okresního úřadu Karlovy Vary čj. 20.236/35 z 18. 11. 1935 povolující vybudování vodní nádrže na katastru obce Odeř o objemu 60.000 m³ pro městský vodovod v Rybářích (s. 422).
- Beilage VII – Zpráva o městských záležitostech a o ozdravení městských financí, kterou přednesl vládní komisař JUDr. Nikoalus Naaff na jednáních s politickými stranami a se zájmovými organizacemi z Rybář dne 14. 9. 1935 (s. 426).
- Beilage VIIa – Výměr Zemského úřadu v Praze čj. 11361 z 16. 10. 1935 o povolení výběru obecního poplatku za veterinární prohlídku dobytka a masa + výměr téhož úřadu, čj. 2.974 z 16. 10. 1935 o povolení výběru obecní dávky z masa (s. 434–435).
- Beilage IX – Prohlášení Sudetoněmecké strany, místní organizace Rybáře, z roku 1935 požadující vypsání nových obecních voleb (s. 437).
- Beilage X – Zápas v boxu mezi zeměmi Čechy a Bavorsko, organizovaný ve prospěch zimní pomoci v Rybářích dne 7. 12. 1935 (s. 446).
- Beilage XI – Zpráva o činnosti městského úřadu za rok 1935 (s. 448).
- Beilage XIa/560 /sic!/ – Stálé voličské seznamy (s. 448 dole).

8) Byla zjištěna existence těchto nezvěstných razítek, jejichž otisky se nalézají na písemnostech z doby před rokem 1890:

- Nápisové razítko představeného (starosty) místní obce Rybáře, podélně oválné, po obvodu razítka linka, v razicím poli nápis latinkou, majuskula: horní část: *GEIMEINDE VORSTAND*; dolní část: *F I S C H E R N*, uprostřed razicího pole drobná grafická ozdoba.¹⁵⁶
- Nápisové razítko Obecního úřadu Rybáře, po obvodu neohraničeno, pouze nápis latinkou, majuskula: horní část v segmentovém nahoru vyklenutém oblouku: *GEMEINDEAMT*; dolní část vodorovně: *FISCHERN*.¹⁵⁷
- Nápisové razítko Městského úřadu Rybáře, po obvodu neohraničeno, pouze nápis latinkou, majuskula: horní část v segmentovém nahoru vyklenutém oblouku: *BÜRGERMEISTERAMT*; dolní část vodorovně: *FISCHERN*.¹⁵⁸
- Oválné znakové razítko Městského úřadu Rybáře, po obvodu linka, ve znakovém poli korunovaný dvouocasý lev, opis oddělen od znakového pole linkou, latinka, majuskula: *× BÜRGERMEISTERAMT FISCHERN BEZ. CARLSBAD*.¹⁵⁹
- Nápisové razítko Městského úřadu Rybáře, po obvodu neohraničeno, pouze nápis latinkou, minuskula + majuskula: horní část v mírném v segmentovém nahoru vyklenutém oblouku: *Bürgermeisteramt*; dolní část vodorovně: *FISCHERN*.¹⁶⁰

¹⁵⁶ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, zde souhrnný výtah ročního vyúčtování obce Rybáře za rok 1870 z 22. 6. 1871.

¹⁵⁷ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde souhrnný výtah ročního vyúčtování obce Rybáře za rok 1871 z 12. 3. 1872.

¹⁵⁸ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde souhrnný výtah ročního vyúčtování obce Rybáře za rok 1882 z 27. 7. 1883.

¹⁵⁹ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Sumáře, rozpočty, inventáře*, zde výtah z inventáře majetku obce Rybáře za rok 1883 z 10. 7. 1884.

¹⁶⁰ OZ KV, inv. č. 120, kar 12 – *Hospodaření s obecním majetkem – Rybáře*, podsložka *Průvodní dopisy*, zde např. dopis starosty čj. 1157 z 28. 3. 1888.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Časový rozsah fondu *AM Rybáře* je [1866]–1939 (1946). Spodní časová hranice je dána odhadem data vzniku mosazného nápisového razítka obce Rybáře s textem GEMEINDE FISCHERN (inv. č. 77). Ten byl stanoven na rok 1866, kdy se Rybáře staly samostatnou místní obcí a začal zde pracovat obecní úřad. Horní hranice je určena zánikem Městského úřadu Rybáře v důsledku přičlenění k městskému okresu Karlovy Vary v létě 1939. Posteriorní datace 1946 je způsobena zápisy v knihách inv. č. 4 a 5 – matrikách obecních příslušníků, které provedla ještě Místní správní komise Rybáře.

Časový rozsahu jednotlivých archiválií byl nezdědkou určen pomocí odhadu (inv. č. 3, 6, 7, 9, 13, 14, 17, 19, 22–26, 28, 31, 38, 41, 42, 45, 46, 49, 56, 62, 66, 69, 70, 74–82). Odhad byl stanoven na základě zachycených osob a reálií, psací látky a písácké ruky autora záznamu. Odhadované časové údaje jsou psány v hranatých závorkách.

Uvážíme-li dynamický růst obce a města Rybáře, které z počátečních 203 obyvatel ve 40. letech 19. století překonalo před 1. světovou válkou počtem obyvatelstva hranici 10 tisíc (více viz příloha č. 3), zaznamenalo i pozoruhodný hospodářský, stavební a kulturní rozmach, je třeba konstatovat, že původní jistě rozmanitý písemný a další **materiál městského úřadu se dodnes zachoval** jen v podobě žalostného torza. Zatímco například v roce 1932 bylo v podacím protokolu městského úřadu zaznamenáno 21.398 čísel jednacích,¹⁶¹ v současnosti činí celková metráž fondu pouhých 1, 72 bm. Archiv města nyní obsahuje zejména nepočtený písemný materiál většinou jen z 20. a 30. let 20. století, který se týká především správy městských financí a majetku. Zastoupeny jsou zde proto spisy vzniklé z činnosti úřadů hospodářského a stavebního. Dále lze ve fondu studovat písemnosti městských zařízení – vodní úřad (pro správu vodovodu) a elektrický podnik. Jiná významná skupina spisů pochází i z oblasti chudinské péče a týká se zajištění bytů pro nezaměstnané a sociálně slabé. Na druhou stranu jsou poměrně slušně dochovány cenné fotografie, městské kroniky a uspokojivý přehled poskytují i evidenční knihy obyvatelstva a jeho nemovitého majetku. Kvůli celkově torzovitému dochování inventarizovaného fondu je třeba při studiu dějin obce a města Rybáře využít archivní fondy: *Okresní úřad Karlovy Vary I*, *Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary* a *Archiv města Karlovy Vary*.

Během inventarizace bylo provedeno **vyřazení některých archiválií** z evidence národního archivního dědictví z důvodu přehodnocení jejich významu (tzv. vnitřní skartace) o celkové metráži 0, 02 bm – viz protokol čj. SOAP/30-830/2019 (uložen ve fondu). Jednalo se o kopie, jejichž originály či stejnopisy jsou ve fondu již uloženy, a dále o 5 tisků po roce 1800, které byly nalezeny ve spisech a dosud nebyly evidovány. Ty jsou nyní uloženy v knihovně SOkA Karlovy Vary.¹⁶² Vyřazeno bylo rovněž 0,02 bm jednotlivin nearchivní povahy, které tvořil obalový materiál. Byla provedena i **delimitace** z fondu, a sice 1 složky spisů do SOkA Opava, fondu *Finanční úřad (německý) Opava* – viz protokol čj. SOAP/30-825/2019 (uložen ve fondu). V rámci SOkA Karlovy Vary pak byly cestou **vnitřního přesunu** přeřazeny písemnosti a razítka z archivu města do těchto archivních souborů:

- 6 ukn (před inventarizací byly evidovány pouze jako 5 ukn) do *Sbírky evidence obyvatelstva okresu Karlovy Vary*.

¹⁶¹ Viz inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 192.

¹⁶² *Festzeitung zum XIII. Gaturntag in Fischern am 18., 19. und 20. August 1888*; *Satzung des Reichsbundes der Deutschen Beamten (DDB.) e. V.* [S. 1.] : [Reichsbund der Deutschen Beamten], 1939; *Der Luftschutz : Zeitschrift für den zivilen Luftschutz und der Werkluftschutz*, 1937, I. Jahrgang, Heft 1; *Der Luftschutz : Zeitschrift für den zivilen Luftschutz und der Werkluftschutz*, 1937, I. Jahrgang, Heft 2; *Der Luftschutz : Zeitschrift für den zivilen Luftschutz und der Werkluftschutz*, 1938, II. Jahrgang, Heft 1.

- 2 spisy do fondu *Okresní úřad Karlovy Vary I.* Jednalo se o svázaný rozpočet a stejně vyhotovené roční vyúčtování města Rybáře. Jejich druh evidenční jednotky byl dle nových Základních pravidel pro zpracování archiválií, kap. 2.9.3, odst. 3.1 a 7, změněn z „úřední knihy“ na „spisy“.
- 1 kar do nového fondu *Civilní protiletectká ochrana – místní výbor Rybáře.*
- 1 pryžové razítko do nového fondu *Místní školní rada Rybáře.*

Před inventarizací byla ve fondu *AM Rybáře* vykázána 1 listina po roce 1850 (dnes inv. č. 1), 18 úředních knih, 3 pečetidla (dnes inv. č. 74–76), 7 razítek, 3 kartony, 1 mapa (dnes inv. č. 65) a 2 balíky. Z 18 úředních knih bylo 5 přesunuto do souboru *Sbírka evidence obyvatelstva okresu Karlovy Vary*. 2 úřední knihy ale byly ve fondu nově nalezeny (inv. č. 7 a 8). Ze sedmi razítek bylo jedno vnitřně přesunuto. V případě 2 balíků jeden obsahoval spis (dnes inv. č. 53 – *Zpráva o vývoji městského elektrického podniku... 1938*) a druhý tři technické výkresy (dnes inv. č. 71). Z kartonů pak byla vymanipulována řada jednotlivin, které byly přehodnoceny na 3 rukopisy (inv. č. 24–26), mapy, technické výkresy, fotografie na papírové podložce, 1 kresbu (inv. č. 13) a 1 jiné (inv. č. 27). Malá část spisů byla vnitřně skartována. Po inventarizaci tak fond obsahuje celkem 144 evidenčních jednotek: 1 listinu po roce 1850, 15 úředních knih, 3 rukopisy, 3 pečetidla, 6 razítek, 2 kartony, 6 map, 19 technických výkresů, 1 kresbu, 87 fotografií na papírové podložce a 1 jiné (graf).

Fond Archiv města Rybáře **nebyl dříve archivně zpracován** a nebyla k němu vyhotovena žádná archivní pomůcka. Pouze byly zpracovány tyto části fondu:

- 1) Tři kroniky města (dnes inv. č. 12 – 1. díl, inv. č. 15 – 2. díl, a inv. č. 18 – 3. díl) a rejstřík k těmto třem svazkům (dnes inv. č. 23) byly v letech 1986–1988 spolu s dalšími kronikami měst a obcí popsány pracovníkem SOkA Karlovy Vary PhDr. Antonínem Maříkem podle pokynu Archivní správy MV ČSR, čj. AS/2-1736/86 z 22. 9. 1986. Popis byl určen do soupisu obecních kronik uložených v archivech národních výborů ve smyslu požadavku Ústředního muzeologického kabinetu Národního muzea.¹⁶³
- 2) Dochovaná pečetidla a jedno razítko obce, městyse a města Rybáře byly zahrnuty do celostátního soupisu typářů, provedeného v tehdejší Okresním archivu v Karlových Varech na předtištěné soupisové karty v roce 1973. Čistopisy soupisových karet i s otisky na nich popsaných typářů byly zaslány 10. 12. 1973 do Státního archivu v Plzni. Typáře z fondu *AM Rybáře* byly zaevidovány na kartách č. 19 (dnes inv. č. 74, pec 1), 20 (inv. č. 78, raz 2), 21 (inv. č. 75, pec 2) a 22 (inv. č. 76, pec 3). Jejich kopie i s otisky, pořízenými při této příležitosti, a s kopií příslušné korespondence jsou dnes uloženy ve spisu o fondu.
- 3) Ve druhé polovině 90. let 20. století proběhla celostátní katalogizace sfragistického materiálu, uloženého v českých archivech. Byla realizována v počítačovém programu *Pečetě, pečetidla a sbírkových odlišků : soupis sfragistického materiálu, uloženého v archivech České republiky* [online]. Tehdejší SOkA Karlovy Vary se na tomto projektu podílel, a proto pečetidla a pečetě města Rybáře i dalších původců uložených na tomto pracovišti jsou v katalogu obsaženy.

Během uložení ve fondu v SOkA Karlovy Vary v něm nebyly prováděny žádné **restaurační či konzervační zásahy** (viz též informace o fyzickém stavu níže).

Spisy archivu města byly vzhledem k neexistenci registraturního systému **uspořádány** uměle, přičemž jako vzor zde byl vzat desetinný systém, který byl zaváděn v registraturách

¹⁶³ Viz čj. 271/86-AM-IV/2 z 28. 11. 1988 (kopie uložena u soupisu kronik ve spisu o fondu, originál se nalézá ve spisech SOkA Karlovy Vary).

německých obecních a městských úřadů v Československu od počátku 30. let 20. století a propagován Svazem německých samosprávných celků v Československé republice (něm. *Verband der deutschen Selbstverwaltungskörper in der Tschechoslowakischen Republik*).¹⁶⁴ Během zpracování se jevil jako nejvhodnější a pro badatele nejvíce přínosný, neboť umožňoval uspokojivou orientaci v zastoupeném materiálu a přesně vystihoval veškerou ve fondu dochovanou agendu. Jednotlivé skupiny a podskupiny desetinného pořádacího systému jsou zaznamenány v příloze č. 2 – *Struktura archivního fondu*. Volba uvedeného desetinného uspořádání spisů pak s sebou přinesla nutnost zvolit tradiční členění celého archivního fondu podle druhů evidenčních jednotek (viz opět přílohu č. 2).

Při přepisování názvů knih v manipulačním seznamu byla použita písmenková (paleografická) transkripce, tj. staré litery byly vyjádřeny dnešními písmeny bez úprav pomocí transkripčních pravidel. Je to z důvodu, že uvedení původního názvu knihy v daném záznamu neslouží primárně k vědecké edici dokumentů, nýbrž k přesnému popisu dané knihy. Pokud by se do detailu neshodoval se skutečností, mohly by vyvstat komplikace při následné definici daného svazku jako evidenčně podchycené součásti fondu.

Jedním z dochovaných pryžových razítek je i kruhové nápisové razítko s textem *Ferienfürsorge des Stadt Fischern* (Prázdninová sociální péče města Rybáře – inv. č. 82). Bohužel se nedochoval žádný spis opatřený jeho otiskem. Razítka mohly používat jak charitativní organizace zařizující letní pobyt chudých dětí v prázdninovém domově v Odeři, tak i Městský úřad Rybáře, který se v této oblasti angažoval zpočátku finančně, později pouze organizačně prostřednictvím svého sociálního úřadu (viz I. kapitolu úvodu, pasáž o organizační struktuře původce). Proto zůstalo nadále součástí archivu města.

Jazykem dochovaných archiválií fondu je němčina. **Fyzický stav** je u většiny z nich dobrý. Poškozeny jsou pouze:

- Matriky obecních příslušníků (inv. č. 2–5). Ty mají vedle poničených vazeb i křehký a lámavý papír knižního bloku, jehož listy jsou tudíž potřhané. Kvůli křehkosti a lámavosti listů se ukázala možnost restaurování těchto knižních svazků v uplynulém desetiletí jako problematická, a proto k němu dosud přikročeno nebylo.
- Kniha inv. č. 8 – *Protokol stavebních a pozemkových parcel*, která má poškozenou vazbu. Stav jejích listů je však uspokojivý.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Materiál archivního fondu nabízí **badatelské využití** především v těchto tématech:

- 1) Historie obce a města Rybáře studiem městských kronik a pojednání o dějinách města (inv. č. 11–28).
- 2) Zástavba a architektonická podoba města. Zde je možno využít četná vyobrazení a fotografické snímky obsažené v kronikách (inv. č. 12, 15, 18) a dále i volné fotografie. Ty tvoří přílohy k uvedeným kronikářským svazkům a k rukopisům, které pojednávají o městské historii.
- 3) Evidence obyvatelstva před rokem 1945 a jeho demografický a genealogický výzkum. Prameny k tomuto tématu ve fondu představují matriky obecních příslušníků (inv. č. 2–5).

¹⁶⁴ Popis tohoto registraturního systému, jakož i okolnosti jeho vzniku v: ZUBER, Rudolf. Spisové manipulace u městských a obecních úřadů na Jesenícku v letech 1930–1945. *Archivní časopis*, 1963, ročník 13, s. 16–17.

Významnými archiváliemi jsou bohatě ilustrované, krasopisně psané a podrobným indexem opatřené první tři díly kroniky města, jež byla založena na základě zákona č. 80/1920 Sb. (inv. č. 12, 15, 18 a 23). Index (inv. č. 23) však není zcela úplný, neboť 3. díl (inv. č. 18) je podchycen pouze do s. 451, tj. rok 1936 (s. 452–532) v něm již zpracován není. Hodnotu této kroniky zvyšuje i okolnost, že jejich autoři čerpali z dnes již nedochovaných protokolů ze zasedání městských orgánů, jakož i ze spisů, ze kterých pořizovali výtahy. Důležitější dokumenty dokonce doslovně přepisovali v úplnosti. Protože oba kronikáři byli svou profesí učitelé, později ředitelé škol, zaznamenávali i změny učitelského personálu na školách v Rybářích a vývoji školství v tomto městě se podrobně věnovali. Na 3. díl kroniky navazuje díl čtvrtý (inv. č. 20), který je vyhotoven jen ve formě strojopisu a svázán byl až během svého uložení v SOkA Karlovy Vary na začátku 21. století.

Částečné **omezení badatelského využití** dosud trvá u matrik obecních příslušníků (inv. č. 2–5). Ty byly rovněž vedeny nástupci Městského úřadu Rybáře až do let 1945–1946 a ve velmi omezené míře proto obsahují i osobní údaje jednotlivců, kteří se narodili ve 30. – 1. pol. 40. let 20. století, a mohou být tudíž ještě naživu. Tyto matriky byly sice již digitalizovány, před poskytnutím jednotlivých digitalizátů k nahlédnutí však budou nejdříve překontrolována v nich obsažená data narození.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a vyhotovení pomůcky

Archivní zpracování fondu provedl ve Státním okresním archivu Karlovy Vary v letech 2016 a 2018–2019 Petr Cais a v roce 2019 dokončil i inventář.

Karlovy Vary, 19. 12. 2019

Mgr. Petr Cais

Seznam použitých pramenů a literatury

I. PRAMENY

A. Archivní prameny

SOkA Karlovy Vary

- archivní fond *Archiv města Karlovy Vary*
- archivní fond *Landrát Karlovy Vary*
- archivní fond *Okresní úřad Karlovy Vary I*
- archivní fond *Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary*

B. Prameny tištěné, zpracované a digitalizované

Adreß und Geschäfts-Handbuch von Karlsbad und Umgebung, 1906/07. Bearbeitet von Josef Voigt. Karlsbad : Buchhandlung Rugolph Hengstenberg, s. d.

Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich, 1849.

Archivní mapy [online]. Český úřad zeměměřický a katastrální [cit. 2019-07-24]. Dostupné z <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>

Dr. Naaffs Rechenschaftsbericht (Schluß). *Deutsche Tages-Zeitung : Karlsbader Badeblatt*, 1937, Nr. 52 (3. 3. 1937), s. 4.

Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder : bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. Herausgegeben von der k. Statistischen Zentralkommission. IX. – *Böhmen*. 1. Teil. Wien : Alfred Hölder, 1904.

Gesetz- und Verordnungs-Blatt für das Königreich Böhmen, 1864, 1866.

Groß-Karlsbad 59.333 Einwohner : Eingemeindung bringt Verdoppelung der Einwohnerziffer. *Deutsche Tages-Zeitung : Karlsbader Badeblatt*, 1939, Nr. 147 (27. 6. 1939), s. 3.

Karlsbader Geschichtsquellen in den älteren Ratschriften der Stadt Elbogen : als Beiträge zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Kurstadt für die Zeit des 16. bis 18. Jahrhunderts. Bearbeitet von Anton Gnirs. Karlsbad : Walther Heinisch, 1929.

KLIMENT, Josef, *Obecní zřízení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936.

Kommunales Jahrbuch für die Tschechoslowakische Republik 1931. Herausgegeben über Auftrag des Verbandes der deutschen Selbstverwaltungskörper in der Tschechoslowakischen Republik unter Mitwirkung des Kommunalverlages Ges. m. b. H. von Dr. Rudolf Lodgman. S. 1., s. d.

Kundmachung. *Wochenblatt für Karlsbad und die Umgegend*, 1866, VI. Jahrgang, s. 17.

MAŘÍK, Antonín – AUGUSTIN, Milan. *Archiv města Karlovy Vary : spisový materiál*. Díl 2 – *Spisy z období před regulací magistrátu (1341) 1538–1788 (1798) : dílčí inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 309]. Okresní archiv Karlovy Vary, 2008.

MAŘÍK, Antonín. *Archiv města Karlovy Vary : spisový materiál*. Díl 3 – *Spisy regulovaného magistrátu a hospodářského úřadu (1787) 1788–1849 (1858) : dílčí inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 314]. Okresní archiv Karlovy Vary, 2010.

Die neuen Ratsherren vereidigt : feierliche Angelobung durch den Oberbürgermeister. *Deutsche Tageszeitung*, 1939, 80. Jahrgang, č. 152 (2. 7. 1939), s. 3.

Orts-Repertorium des Königreiches Böhmen : mit Benützung der von der k. k. statistischen Central-Commission zusammengestellten Ergebnisse der Volkszählung vom 31. 12. 1869. Prag : böhmische k. k. Statthalterei, 1872.

Ortsrepertorium für das Königreich Böhmen. Prag : Statthalterei-Bücherei, 1913.

PALACKÝ, František. *Popis království Českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi České, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného v jazyku českém i německém*. V Praze : J. G. Kalve, 1848.

Patenty : katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze. Zprac. Květa Kulířová a Rudolf Sander. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1956.

PELANT, Jan. *Znaky a pečeteř západočeských měst a městeček*. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1985.

Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů [online] [cit. 2019-07-24], Státní oblastní archiv v Plzni. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen. 17. Band – für das Jahr 1835, 38. Band – für das Jahr 1848.

RUTTE, Eug. Mir. *Průvodce po Karlových Varech a okolí*. 2. vyd. V Praze : J. Otto, 1900.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, ročníky 1919–1921, 1923, 1927, 1933.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1893.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt*. 15. Band – *Elbogner Kreis*. Prag : Friedrich Ehrlich, 1847.

STAJNOVÁ, Jiřina – ROSOLOVÁ, Jaroslava. *Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary (1858) 1865–1928 (1933) : inventář* [tiskem nevydaná archivní pomůcka č. 22]. Okresní archiv Karlovy Vary, 1971.

Statistický lexikon obcí v republice Československé : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921. I. – *Země česká*. V Praze : Státní úřad statistický, 1923.

Statistický lexikon obcí v republice Československé : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. I. – *Země česká*. V Praze : Orbis, 1934.

Taschen-Adreßbuch des Karlsbader Polizeirayons (Karlsbad, Fischern, Drahowitz, Donitz). Karlsbad : Alfred Bayer, [1925].

Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland, 1939.

Virtuální mapová sbírka [online] [cit. 2019-07-24]. Dostupné z <<http://www.chartae-antiquae.cz/cs/?view=50.232232200159025,12.862372398376465,15&year=1200,2000&scale=100,7500000>>.

VOLF, Miloslav. *Popis městských archivů v Čechách*. Praha : Zemský národní výbor, 1947.

Volkswille : sozialdemokratisches Tagblatt, 1927.

Zákoník říšský pro království a země v říšské radě zastoupené, 1870.

Zákoník zemský království Českého, 1875, 1888.

II. LITERATURA

FLÖGEL, Jaroslav: *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha : Vl. Orel, 1933.

Gedenk-Buch für die im Weltkrieg 1914–1918 auf dem Felde der Ehre gefallenen Söhne der Stadt Fischern. Herausgegeben von Verein „Eghalanda Gmoi“ Fischern, 1933.

GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad (Prag 1933)*. München : R. Oldenbourg Verlag, 1996.

HEIDL, Josef Otto. Fischern. In *Heimatkunde des Karlsbader Bezirkes : die Landschaft*. Herausgegeben von Karlsbader Heimatkundeausschuß. Karlsbad : Karlsbader Bezirksleherverein, 1937, s. 61–64.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KARELL, Viktor. Abriss der Geschichte der Pfarrgemeinde Zettlitz. In *Die Pfarrgemeinde Zettlitz bei Karlsbad*. S. l. : s. n., [1957], s. 5–20.

LOCHSCHMIDT, Josef. *Ortskunde der Marktgemeinde Fischern (Bezirk Karlsbad)*. Fischern : Selbstverlag, 1895.

MARTÍNEK, Zdeněk – POKORNÝ, Radek – ŠULC, Ivo. Metodika k archivnímu zpracování fondů typu „archiv obce“. *Sborník archivních prací*, 2018, ročník LXVIII – Supplementum č. 1/2008.

NOVOSADOVÁ, Olga – MUK, Jan. Stavebně historický průzkum kostela sv. Urbana v Karlových Varech – Rybářích. *Historický sborník Karlovarska I*, 1993, s. 32–58.

Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvacátý čtvrtý díl – *Starožitenská – Šyl*. V Praze : J. Otto, 1906.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, původní význam a změny*. Díl III. – *M–Ř*. Praha : Česká akademie věd a umění ve Státním nakladatelství učebnic, 1951.

SCHÖNBACH, Rudolf. Zapomenutý pomník Josefa II. v Rybářích. *Historický sborník Karlovarska VIII*, 2000, s. 94–104.

SCHÖNIGER, Josef. *Zettlitz bei Karlsbad : Geschichte der St. Anna-Pfarr- und Wallfahrtskirche zu Zettlitz vom Jahre 900 bis 1900*. Zettlitz bei Karlsbad : Selbstverlag, 1900.

Stadt- und Bahnarzt Dr. med. + Jiranek zum 100. Geburtstag. *Karlsbader Zeitung*, 1968, 18. Jahrgang, s. 120.

ZAPP, Heinrich. Die Stadt Fischern. *Erzgebirgs-Zeitung : volkstümliche Monatschrift für Nordwestböhmen*, 1908, XXIX. Jahrgang, s. 119–126.

ZISCHKA, Anton. Die Heimat und ihre Söhne. In *Gedenk-Buch für die im Weltkrieg 1914–1918 auf dem Felde der Ehre gefallenen Söhne der Stadt Fischern*. Herausgegeben von Verein „Eghalanda Gmoi“ Fischern, 1933, s. 5–18.

ZUBER, Rudolf. Spisové manipulace u městských a obecních úradů na Jesenicku v letech 1930–1945. *Archivní časopis*, 1963, ročník 13, s. 15–23.

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

AM	– archiv města
AM KV	– archiv města Karlovy Vary
AP	– archivní pomůcka
bm	– běžný metr
čj.	– číslo jednací
čl.	– článek
čp.	– číslo popisné
evid. jedn. č.	– evidenční jednotka číslo
fsn	– fotografie na papírové podložce
Ges. m. b. H.	– Gesellschaft mit beschränkter Haftung = s. r. o. = společnost s ručením omezeným
inv. č.	– inventární číslo
jin	– jiné
k. ú.	– katastrální území
kar	– karton
kre	– kresba
lip	– listina po roce 1850
map	– mapa
nař.	– nařízení
něm.	– německy
OkÚ KV-I	– Okresní úřad Karlovy Vary I
OZ KV	– Okresní zastupitelstvo Karlovy Vary
pec	– pečetidlo
přír. č.	– přírůstek číslo či přírůstkové číslo zaznamenané v knize přírůstků SOkA Karlovy Vary
raz	– razítko
rkp	– rukopis
ř. z.	– říšský zákoník = Obecný zákoník říšský a věstník vládní pro císařství Rakouské (1848–1852), Zákoník říšský pro království a země v říšské radě zastoupené (1870–1918).
Sb.	– Sběrka zákonů a nařízení státu československého
s. d.	– sine dato (bez data)
SOAP	– Státní oblastní archiv v Plzni
SOKA	– státní okresní archiv, od 1. 9. 1992 nástupce okresního archivu na základě § 18a zákona České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví
tvj	– technický výkres
ukn	– úřední kniha
VniZ	– vnitřní změna (přesun materiálů mezi archivními soubory v rámci SOKA Karlovy Vary)
z. z.	– český zemský zákoník = Gesetz- und Verordnungsblatt für das Königreich Böhmen (od roku 1863); Zákoník zemský království Českého (od března 1867).

Příloha č. 2: Struktura archivního fondu

I. LISTINY	1
II. SPRÁVNÍ KNIHY	
A. Evidenční knihy	
1. Evidence osob	
a) Obecní příslušníci	2–5
2. Evidence nemovitostí a jejich majitelů	6–9
3. Evidence pevných bodů pro potřeby polohopisného plánu	10
III. KRONIKY A HISTORICKÁ POJEDNÁNÍ	
A. První řada kronik z let 1906–1909	11
B. Druhá řada kronik založená na základě zákona č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních	
1. Kroniky	
a) 1. díl kroniky s přílohami	12–14
b) 2. díl kroniky s přílohami	15–17
c) 3. díl kroniky s přílohami	18–19
d) 4. díl kroniky s přílohami	20–22
2. Indexy ke kronikám druhé řady	23
C. Historická pojednání o městě Rybáře	
1. Dějiny spolků v Rybářích	24–25
2. Dějiny města Rybáře od Wilhelma Scherbauma s přílohami	26–28
IV. SPISOVÝ MATERIÁL	
A. Spisy	
1. Politické zřízení a správa	
10. Obecní zřízení, správa města a jeho zaměstnanci	
100. Výbory města	29
101. Městští zaměstnanci a dělníci	30
102. Městská kancelář	31
2. Stavební a požární záležitosti, komunikace, vodstvo, kanalizace	
20. Stavební záležitosti	
200. Jednotlivé stavební záležitosti	32
21. Požární policie, ochrana před požáry	
210. Protiletectká ochrana	33
22. Obecní ulice a cesty	
220. Čištění ulic	34
221. Odvoz odpadků	35
23. Vodstvo, kanalizace	
230. Regulace vodních toků	36
231. Kanalizace	37

3. Zdraví obyvatelstva	
300. Zdravotnický personál	38
4. Kroniky, historie	
40. Kroniky	
400. Záležitosti kroniky města	39
41. Historie, jubilea	
410. Výročí sousedních měst	40
5. Domovské právo, chudinská a sociální péče, bytové záležitosti	
50. Domovské záležitosti	
500. Domovské záležitosti a domovská matrika	41
51. Bytové záležitosti, ochrana nájemníků	
510. Zajištění bytů městem	42
511. Záležitosti nájemného v soukromých domech	43
6. Obecní majetek, podniky a ústavy, finanční hospodaření	
60. Finanční hospodaření města	
600. Městské rozpočty	44
61. Obecní dávky	
610. Dávka z používání veřejného statku a městských pozemků	45
62. Vlastnictví budov městem	
620. Nájemci a nájemné v městských bytech	46
63. Pozemkový majetek, hospodářský dvůr a movité předměty ve vlastnictví města	
630. Městský hospodářský dvůr	47
631. Městské pozemky	48
632. Lesní majetek města	49
633. Městské zahradnictví	50
634. Movitý majetek města	51
64. Městské podniky a ústavy	
640. Městské povoznictví	52
641. Městský elektrický podnik	53
642. Městský hřbitov	54
643. Městský kamenolom	55
644. Městský vodovod	56
645. Městské lázně	57
65. Podpora zájmů města	
650. Zkrášlení města a zlepšení provozu městských podniků	58
V. ÚČETNÍ MATERIÁL	
A. Obecní dávky	59
B. Inventáře majetku města	60–61
VI. MAPY	
A. Situační mapy městského vodovodu	62–65
B. Situační mapy pevných bodů pro polohopisný plán, mapy městských čtvrtí	66–67

VII. TECHNICKÉ VÝKRESY

68–73

VIII. TYPÁŘE

A. Pečetní typáře

1. Městská správa jako celek

74–76

B. Razítka

1. Městská správa jako celek

77–81

2. Prázdninová sociální péče města Rybáře

82

Příloha č. 3: Vývoj počtu obyvatel a domů v Rybářích

ROK	POČET OBYVATEL	POČET DOMŮ	ZDROJ
1843	203	28	PALACKÝ, František. <i>Popis království Českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obyvatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného w jazyku českém i německém.</i> W Praze : J. G. Kalve, 1848, s. 428.
1869	1479	80	<i>Orts-Repertorium des Königreiches Böhmen : mit Benützung der von der k. k. statistischen Central-Commission zusammengestellten Ergebnisse der Volkszählung vom 31. 12. 1869.</i> Prag : böhmische k. k. Statthalterei, 1872, s. 203.
1880	3411	149	LOCHSCHMIDT, Josef. <i>Ortskunde der Marktgemeinde Fischern (Bezirk Karlsbad).</i> Fischern : Selbstverlag, 1895, s. 62.
1890	5237	202	<i>Seznam míst v Království českém.</i> Praha, 1893, s. 134.
1900	8234	319	<i>Gemeindelexikon der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder : bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900.</i> Herausgegeben von der k. k. Statistischen Zentralkommission. IX. – Böhmen. 1. Teil. Wien : Alfred Hölder, 1904, s. 288.
1910	10579	390	<i>Ortsrepertorium für das Königreich Böhmen.</i> Prag : Statthalterei-Bücherei, 1913, s. 223.
1921	9977	419	<i>Statistický lexikon obcí v republice Československé : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.</i> Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921. I. – <i>Země česká.</i> V Praze : Státní úřad statistický, 1923, s. 257.
1930	11769	552 + 5 pohybliv. obydlí	<i>Statistický lexikon obcí v republice Československé : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.</i> Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. I. – <i>Země česká.</i> V Praze : Orbis, 1934, s. 393.
1937	12450	-----	Dr. Naaffs Rechenschaftsbericht (Schluß). <i>Deutsche Tages-Zeitung : Karlsbader Badeblatt</i> , 1937, Nr. 52 (3. 3. 1937), s. 4.
1939	11301	-----	Groß-Karlsbad 59.333 Einwohner : Eingemeindung bringt Verdoppelung der Einwohnerziffer. <i>Deutsche Tages-Zeitung : früher „Karlsbader Badeblatt“</i> , 1939, Nr. 147 (27. 6. 1939), s. 3.

Inventární seznam

I. LISTINY

1 1917, únor 27., Vídeň lip 1

Císař a král Karel I. Habsburský potvrzuje povýšení městečka Rybáře na město, provedené již císařem a králem Františkem Josefem I. rozhodnutím z 12. 6. 1897, a přidává právo užívat erb, jehož popis a vyobrazení uvádí.

Orig. tuhý lesklý papír, svázaný do knihy se sametem pokrytými deskami, 28×38 cm, něm., pečeť vydavatele v mosazném pouzdře přivěšena na pozlacené tkanici.

Digitalizováno: *Porta fontium : bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2019-05-24]. Zde *Listina města Rybáře LI*. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

II. SPRÁVNÍ KNIHY

A. Evidenční knihy

1. Evidence osob

a) Obecní příslušníci¹⁶⁵

2 Matrika obecních příslušníků 1901–1939 (1945) ukn 1
– písmena A–G
(Na hřbetu: A[-]G)

3 Matrika obecních příslušníků 1901–1939 ([1945]) ukn 2
– písmena H–N
(novější nápis: Domovské právo Rybáře.
H– N (H) 1901 – 1937 /sic!/))

4 Matrika obecních příslušníků 1901–1938 (1946) ukn 3
– písmena O–Sp
(novější nápis: Domovské právo Rybáře.
O–Šp 1901 – 1935 – 1939 /sic!/))

5 Matrika obecních příslušníků 1901–1938 (1946) ukn 4
– písmena St–Z
(novější nápis: Domovské právo Rybáře.
St–Z 1901–1938; na hřbetu: St–Z)

2. Evidence nemovitostí a jejich majitelů

6 Protokol stavebních a pozemkových parcel [1911]–1939 (1944) ukn 5
– s uvedením jmen majitelů
(novější nápis: Parcelní protokol kat. území Rybáře)

¹⁶⁵ Viz též inv. č. 41.

7	Protokol pozemkových a stavebních parcel
– pouze stavební parcela č. 608, s uvedením majitele
– dodatek ke knize inv. č. 6
(Anhang.)	[1938]	ukn 6
8	Protokol stavebních a pozemkových parcel
– s uvedením jmen majitelů
(Parcelní protokol obce Rybáře. Parzellen-Protokoll
der Gemeinde Fischern.)
<i>Poškozená vazba.</i>
Předchozí sign.: poř. č. 1	1929	ukn 7
9	Protokol pozemkových a stavebních parcel
– bez uvedení jmen majitelů
(<u>novější nápis</u> : Parcelní protokol kat. území Rybáře)	[1938]–[1939] ([1946])	ukn 8
3. Evidence pevných bodů pro potřeby polohopisného plánu			
10	Evidenční kniha pevných bodů (kříž, kámen apod.)
v katastru města pro potřeby polohopisného plánu ¹⁶⁶
(Verzeichnis der Fixpunkte für den Lageplan von Fischern.)	1927	ukn 9

III. KRONIKY A HISTORICKÁ POJEDNÁNÍ

A. První řada kronik z let 1906–1909

11	Kronika města Rybáře 17. 6. 1906 – 18. 8. 1909
– na začátku podpisy osobností přítomných
na slavnostním vysvěcení nového farního kostela v Rybářích
dne 27. 5. 1906 (mj. kardinál arcibiskup pražský Lev Skrbenský
z Hříště, okresní hejtman, okresní starosta ad.)
(Gedenkbuch der Stadtgemeinde Fischern 1906.)
Předchozí sign.: m.T. – 2
Digitalizováno: <i>Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních
pramenů</i> [online], Státní oblastní archiv v Plzni
[cit. 2016-09-21]. Oddíl <i>Kroniky</i> , zde <i>Kronika města
– Rybáře 1906–1909</i> . Dostupné z:
< www.portafontium.eu/ >. | 1906–1909 | ukn 10 |
|----|--|-----------|--------|

¹⁶⁶ Mapa k této knize je uložena pod inv. č. 67.

**B. Druhá řada kronik založená na základě zákona č. 80/1920 Sb.,
o pamětních knihách obecních**

1. Kroniky

a) 1. díl kroniky s přílohami

- 12 Kronika města Rybáře, 1. díl (s. 1–598) 1923–1927 ukn 11
 – historie a popis města od nejstarších dob do roku 1925
 – kronika města 1926 – duben 1927
 (mj. opisy historických pramenů týkajících se poddanské vsi Rybáře a povinností jejich obyvatel vůči vrchnosti, soupis majitelů domů čp. 1–202 pro období od poloviny 18. století do roku 1925, soupis mužského obyvatelstva pro vojenské účely z roku 1771; oslavy při povýšení městyse Rybáře na město 12. 6. 1897; seznam padlých v 1. světové válce;¹⁶⁷ ceny zboží; pamětihodnosti a instituce, např. kostel sv. Urbana, nový kostel Povýšení sv. Kříže; školství a školy ve městě, např. Státní odborná škola pro porcelánový průmysl, české školy, mateřské školy, prázdninový domov města Rybáře pro chudé děti, poradna pro matky, městská policie, městská knihovna, pošta v Rybářích, městská spořitelna, městský elektrický podnik, kino; výsledky voleb do obecního zastupitelstva a vyšších zastupitelských sborů; ustavení městské správní komise /1926/, ilustrace osobností města, např. starostů, ředitelů škol, učitelů ad.)
 (I. Band Gedenkbuch der Stadt Fischern angelegt von Direktor Ferdinand Werrlein 1923–1924)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-16]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1923–1928* (sic!), 1. díl. Dostupné z: www.portafontium.eu/.
- 13 Pastouška (něm. *Hirtenhäusel*) – kolorovaná kresba; [1923]–[1930] kre 1
 – příloha k 1. dílu kroniky (inv. č. 12)¹⁶⁸
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Přílohy ke kronice města*, snímek č. 18. Dostupné z: www.portafontium.eu/.

¹⁶⁷ Soupis padlých 1. světové války z města Rybáře obsahuje i s jejich fotografiemi také *Gedenk-Buch für die im Weltkrieg 1914–1918 auf dem Felde der Ehre gefallenen Söhne der Stadt Fischern*. Herausgegeben von Verein „Eghalanda Gmoi“ Fischern, 1933.

¹⁶⁸ Stejná kresba se nalézá v inv. č. 12 – kronika, 1. díl, na straně 56.

- 14 Fotografie jako přílohy k 1. dílu kroniky (inv. č. 12) [1905]–[1927] fsn 1–7
 a) Celkový pohled na míst. část Rybáře – Nové Město¹⁶⁹
 od jihu, v popředí dnešní Dolní nádraží.
 v Karlových Varech – fsn 1–2
 b) Budova čp. 44 – fsn 3
 c) Přístavba k čp. 90 – fsn 4
 d) Dětský prázdninový domov pro chudé děti, umístěný
 v Odeři čp. 12 – fsn 5–7
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1937–1938*, snímek č. 142 (fsn 1); *Přílohy ke kronice města*, snímky č. 17 (fsn 2), 36 (fsn 3), 35 (fsn 4), 5 (fsn 5), 7 (fsn 6–7)
 Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.
Fsn 5 poškozena lepem.
- b) 2. díl kroniky s přílohami**
- 15 Kronika města Rybáře, 2. díl (s. 599–1202) 1927–1931 ukn 12
 – duben 1927 – červen 1931
 (mj. ilustrace budov a osobností města, exkursy do minulé doby: oddělení osady Rybáře od obce Sedlec roku 1866, náboženská situace v obci v 16. – 17. století, přestavba Chebského mostu po roce 1866; četnictvo v Rybářích; Dr. Josef Zuth, muzikolog, hudební mistr hry na loutnu a kytaru a rodák z Rybář; jednání o stavbě krematoria; záznamy regionálních, celostátních a zahraničních událostí)
 (Gedenkbuch der Stadt Fischern 2. Band. 602 Seiten. Angelegt von Direktor Ferdinand Werrlein.)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-16]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1929–1932 (sic!), 2. díl*. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.
- 16 Leták KSČ *Hinweg mit der Regierung Udržal-Czech!* 1931 kar 1
 odsuzující střelbu do demonstrujících dělníků
 v Duchcově 4. 2. 1931 a vyzývající k demonstracím
 dne 25. 2. 1931 – příloha k 2. dílu kroniky (inv. č. 15)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1937–1938*, snímky č. 136–137.
 Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

¹⁶⁹ Viz též inv. č. 28, položka a) /fsn 66–68/.

- 19 Fotografie jako přílohy k 3. dílu kroniky (inv. č. 18) [1931]–1936 fsn 22–60
- a) Povodeň roku 1932 v Rybářích a ve Dvorech – fsn 22–24
 - b) Demolice a stavby nových budov – fsn 25–26
 - c) Nouzová vyvažovna pro nezaměstnané – osazenstvo a představitelé města – fsn 27–28
 - d) Stavba krematoria – fsn 29–30
 - e) Požár hostince „Egertal“ čp. 46 dne 4. 7. 1934 – fsn 31–35
 - f) Chudinské baráky – původní stav a novostavby z roku 1934 – fsn 36–43
 - g) Hřbitovní kaple před demolicí v roce 1934 a přístupová cesta na hřbitov před stavbou márnice u krematoria – fsn 44–49
 - h) Městská stodola naproti Gottlově vile, tj. naproti domu čp. 270 – fsn 50
 - i) Zahrádkářské kolonie I a II s pozemky přidělenými pro nezaměstnané – fsn 51–52
 - j) Socha kovboje vytvořená ze sněhu – fsn 53
 - k) Přestavba budovy školy čp. 41¹⁷⁰ – fsn 54
 - l) Budova čp. 558 (dříve Dělnická 12) – hostinec „Arbeiterheim“, předtím domov mládeže (něm. *Jugendheim*) – fsn 55
 - m) Práce při dláždění Masarykovy ulice (dnes Sokolovská) 1. 3. – 1. 5. 1936 – fsn 56–57
 - n) Kamenolom v Rybářích – fsn 58
 - o) Budovy ve Starém Městě v Rybářích – fsn 59–60
- Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1939 – Dějiny města*, snímek č. 62 (fsn 59–60); *Přílohy ke kronice města*, snímky č. 27 (fsn 22–24), 9 (fsn 25–26), 44 (fsn 27), 45 (fsn 28), 32 (fsn 29–30), 22 (fsn 31–33), 16 (fsn 34–35), 2 (fsn 36–43), 33 (fsn 44–49), 12 (fsn 50–52), 39 (fsn 53), 40 (fsn 54), 34 (fsn 55), 24 (fsn 56–57), 23 (fsn 58).
Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

¹⁷⁰ Viz též inv. č. 28, položka l) /fsn 86–87/.

d) 4. díl kroniky s přílohami

- 20 Kronika města Rybáře, 4. díl – léta 1937–1938 1937–1939 ukn 14
 (mj. rozvoz mléka a chleba pro chudé žáky na školách Rybářích; líčení událostí ze září a říjen 1938 v souvislosti se sudetoněmeckou krizí a Mnichovskou dohodou, obsazení pohraničí Německem počátkem října 1938, doplňovací volby konané 4. 12. 1938 do německého Říšského sněmu v Sudetech; na konci knihy vlepené výstřižky z novin z období listopad 1938 – leden 1939, např. *Deutsche Tages-Zeitung*, rubrika *Fischerer Nachrichten*, zde mj. informace o místní skupině NSDAP a dalších formacích strany v Rybářích a o zdejších akcích – Hitlerjugend, Nacionálně-socialistická péče o blaho lidu, sbírka Zimní pomoci)
 (Chronik der Stadt Fischern 1937–1938)
 Kniha původně tvořena nesvázanými strojopisnými listy; novější vazba opatřena v letech 2001–2002 u fy Jiří Máca, M knihařství, Cheb.
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-16]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1937–1938*. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.
- 21 Výstřižky z novin *Deutsche Tages-Zeitung* z období 1938–1939 kar 1
 30. 11. 1938 – 14. 11. 1939 jako přílohy k 4. dílu kroniky (inv. č. 20)
 a) Prohlídka nouzových bytů pro chudé¹⁷¹ a informace o poště v Rybářích /vyšlo 23. 11. 1938/
 b) Výsledky doplňujících voleb do říšského sněmu v Rybářích, Drahovicích a Staré Roli /vyšlo 6. 12. 1938/
 c) Vzpomínky Rudolfa Tausche na působení SdP v Rybářích a o zdejším „hnědém domu“ – sídlu uvedené strany /vyšlo 14. 1. 1939/
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města – Rybáře 1937–1938*, snímky č. 139, 141, 148–149.
 Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

¹⁷¹ Viz též inv. č. 19, položka f) /fsn 36–43/.

- 25 [SCHERBAUM, Wilhelm]: Dějiny spolků v Rybářích [1935] rkp 2
 do roku 1935
 – verze B (podrobnější), popis celkem 53 spolků
 + organizace německých sociálních demokratů, Všeněmců
 a Sudetoněmecké strany (SdP);
 – na konci tabulkový přehled celkem 62 zdejších organizací
 (mj. místní skupiny celostátních spolků)
 – strojopis
 (Vereinsgeschichte der Stadtgemeinde Fischern
 bis einschliesslich 1935.)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních
 pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni
 [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města
 – Rybáře 1935*, snímky č. 1–47. Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.
- 2. Dějiny města Rybáře od Wilhelma Scherbauma s přílohami**
- 26 SCHERBAUM, Wilhelm: Dějiny města Rybáře [1939] rkp 3
 od nejstarších dob do roku 1934
 (mj. přehled místních rychtářů a starostů v letech 1842–1939,
 kaple sv. Urbana, průmysl v Rybářích, mosty, školy,
 vodovod, kanalizace, spořitelna, městský elektrický podnik,
 městská ubytovna pro svobodné osoby („svobodárna“)
 a ubytovna pro seniory, mimořádná opatření
 („vyjímečný stav“ ve městě v roce 1926, krematorium,
 obytný blok nazvaný „Anton Sacherhof“, nezaměstnanost
 a stravovací akce za hospodářské krize
 v 1. pol. 30. let 20. stol.)
 – strojopis, později svázáno v kroužkové vazbě
 (Bürgerschuldirektor Wilhelm Scherbaum. Geschichte
 der Stadtgemeinde Fischern.)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních
 pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni
 [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města
 – Rybáře 1939 – Dějiny města*. Dostupné z:
 <www.portafontium.eu/>.
- 27 Grafické znázornění vývoje škol a školství ve městě Rybáře 1934–1937 jin 1
 v letech 1848–1937 jako příloha k pojednání SCHERBAUM,
 Wilhelm: Dějiny města Rybáře (inv. č. 26)
 Digitalizováno: *Porta fontium: bavorsko-česká síť digitálních
 pramenů* [online], Státní oblastní archiv v Plzni
 [cit. 2016-09-21]. Oddíl *Kroniky*, zde *Kronika města
 – Rybáře 1937–1938*, snímky č. 150–151.
 Dostupné z: <www.portafontium.eu/>.

IV. SPISOVÝ MATERIÁL

A. Spisy

1. Politické zřízení a správa

10. Obecní zřízení, správa města a jeho zaměstnanci

29	100	Výbor sportovní a pro plaveckou školu – členové	1930	kar 1
30	101	Osobní spisy – odborní zaměstnanci – městský lékař ¹⁷⁸ (mj. úsilí o zřízení funkce druhého městského lékaře v Rybářích – Staré Město v letech 1903–1906 – knihovník (něm. <i>Stadtbuchwart</i>) městské knihovny učitel Friedrich Sandmann – Anton Mörtl, správce státního obytného domu čp. 493	1903–1939	kar 1
30	101	Osobní spisy – městští úředníci s opisy starších dokumentů (mj. ředitel úřadu Franz Hietel sen. /+ 1930/ a jeho vdova Berta Hietelová; ředitel úřadu Franz Hietel jun.; vedoucí pokladny Ernst Dengler a účetní Josef Schreiber a jejich neúspěšné trestní stíhání)	(1909) 1921–1939	kar 1
30	101	Osobní spisy – městští zřizenci (něm. <i>Angestellte</i>) (mj. úřední sluha, správce plavecké školy)	1922–1939	kar 1
30	101	Úředníci, zřizenci a dělníci města – více jmen a hromadné seznamy (mj. úprava nových služeb a platových poměrů a nový systemizační plán na městském úřadě roku 1938)	1927–1938	kar 1
30	101	Hospodářský dohlížitel a dohlížitel nad městskými dělníky (mj. problematické vztahy mezi dohlížitelem a některými podřízenými dělníky)	1928–1939	kar 1
31	102	Městská kancelář – tiskopisy, nabídky k odběru (mj. obálka městského úřadu, časopis <i>Wild und Hund</i> , nakl. Paul Parey, Berlin)	[1930]–1938	kar 1

¹⁷⁸ K městskému lékaři jako státnímu zaměstnanci viz inv. č. 38.

2. Stavební a požární záležitosti, komunikace, vodstvo, kanalizace

20. Stavební záležitosti¹⁷⁹

32	200	Naléhavá oprava střechy městské vozovny a seníku ¹⁸⁰	1937	kar 1
----	-----	---	------	-------

21. Požární policie, ochrana před požáry

33	210	Protiletecká ochrana – zajištění prostor a vybavení	1938	kar 1
----	-----	---	------	-------

22. Obecní ulice a cesty

34	220	Koupě kropicího vozu městem k čištění ulic od firmy Prager A. Fross-Büssing Werk; provoz tohoto vozu ¹⁸¹	1930, 1936	kar 1
----	-----	---	------------	-------

35	221	Zavedení popelnic pro domovní odpad a jejich koupě ¹⁸² + koupě dvou vozů na koňský potah pro odvoz odpadků (mj. seznamy domů ve městě s uvedením majitelů a ulic, spolupráce se Všeobecným německým spolkem majitelů domů, Rybáře /něm. <i>Allgemeiner deutscher Hausbesitzverein, Fischern/</i>)	1930–1931	kar 1
----	-----	---	-----------	-------

23. Vodstvo, kanalizace

36	230	Regulace řeky Rolavy na k. ú. Rybáře a Sedlec (mj. katastrální mapa části pozemků u řeky Rolavy i s vyznačením katastrálního území Sedlec přiléhajícího k levému břehu)	1935	kar 1
----	-----	---	------	-------

37	231	Záležitosti hlavního městského kanálu (mj. 1 situační mapa)	1930–1934	kar 1
----	-----	---	-----------	-------

37	231	Kanalizační přípojka novostavby obytného domu na pozemkové parcele č. 110/10, dnes dům Počernická 570/40 (mj. půdorys suterénu)	1934	kar 1
----	-----	---	------	-------

37	231	Odvodňovací kanál na hranici k. ú. Rybáře a Bohatice	1934	kar 1
----	-----	--	------	-------

3. Zdraví obyvatelstva

38	300	Městský lékař jako státní zaměstnanec ¹⁸³ (mj. historie postavení městských lékařů v Čechách, MUDr. Karl Jiranek, dovolené městského lékaře)	[1928]–1937	kar 1
----	-----	---	-------------	-------

4. Kroniky, historie

40. Kroniky

39	400	Záležitosti kroniky města (mj. pokyny nadřízených orgánů)	1939	kar 1
----	-----	---	------	-------

¹⁷⁹ Viz též inv. č. 37, složka *Kanalizační přípojka...*, 47 a 58, jakož i inv. č. 68–71 a 73 (stavební plány).

¹⁸⁰ K městskému povoznictví viz též inv. č. 52.

¹⁸¹ Viz též ZISCHKA, Anton. *Die Heimat...*, s. 16 dole.

¹⁸² Viz též inv. č. 46, složka *Vynášení popelnic...*

¹⁸³ K městskému lékaři jako zaměstnanci města viz inv. č. 30, složka *Osobní spisy – odborní zaměstnanci...*

41. Historie, jubilea

- 40 410 Čestné uznání města Ostrova udělené městské radě Rybáře za to, že se významným způsobem podílela na výzdobě města Ostrova při jeho oslavách 600. výročí udělení prvního privilegia městu Ostrov králem Janem Lucemburským 18. 8. 1331¹⁸⁴
– opatřeno přivěšenou pečetí města Ostrova

5. Domovské právo, chudinská a sociální péče, bytové záležitosti**50. Domovské záležitosti**

- 41 500 Doplnění domovské matriky o aktuální údaje¹⁸⁵ 1929–[1939] kar 1
– řazeno podle příjmení osob

51. Bytové záležitosti, ochrana nájemníků

- 42 510 Zajištění bytů pro nezaměstnané a sociálně slabé (mj. stavba v prostoru u tehdejšího fotbalového hřiště, jihovýchodně od dnešního kruhového objezdu na ulici Dolní Kamenná a východně od restaurace Mc Donalds; nouzová obydlí tamtéž; stavba nouzových bytů v komplexu městského hospodářského dvora čp. 93, 583, 101 a 105 na pozemkových parcelách č. 126 a 127¹⁸⁶
– severovýchodně přes řeku od tehdejšího Mlýnského rybníka, dnešního Koupaliště na Rolavě, 16 fotografií jako součást spisu) [1931]–[1934] kar 1
- 42 510 Využití objektu čp. 101 a okolních budov (čp. 105 ad.) – bývalé plavírny kaolinu, dříve součást porcelánky Knoll na pozemkových parcelách č. 126 a 127 jako městský hospodářský dvůr (něm. *Städtischer Wirtschaftshof*) a jako nouzové byty pro chudé¹⁸⁷ 1935, 1938 kar 1
(mj. popis celého areálu; spor s Berním úřadem v Karlových Varech kvůli osvobození od poplatku za koupi uvedeného objektu)
- 43 511 V místě obvyklá výše nájemného z pronajímaných bytů v Rybářích – hlášení starosty, zaslané Svazu německých samosprávných celků v ČSR 1938 kar 1

¹⁸⁴ K tomuto čestnému uznání viz též záznam v inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 95–96.

¹⁸⁵ Viz též inv. č. 2–5.

¹⁸⁶ O tomto hospodářském dvoru viz inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 40 a s. 525 (čp. 583); rukopis inv. č. 26, s. 12; parcelní protokol inv. č. 6, fol. 18; parcelní protokol inv. č. 9, s. 80; a parcelní protokol inv. č. 8, s. 39. Jeho polohu lze nalézt na: *Archivní mapy* [online]. Český úřad zeměměřický a katastrální [cit. 2019-07-24]. Dostupné z <<https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>> zde Rybáře, Katastrální mapy evidenční Čech 1 : 2880 (1826–1956), mapový list 6639-1A_01_02b – zde stavební parcela č. 126. Nekvalitní fotografii objektu obsahuje i ZISCHKA, Anton. Die Heimat..., s. 16 (*Wirtschaftshof mit Gärtnerei...*).

¹⁸⁷ Viz též inv. č. 47, složka *Městský hospodářský dvůr*.

6. Obecní majetek, podniky a ústavy, finanční hospodaření

60. Finanční hospodaření města

44	600	<p>Rozpočty města Rybáře pro kalendářní rok 1932 se srovnáním hospodářských výsledků za rok 1930 – obecní fond s výkazem pasiv a aktiv, s plánem příjmů a výdajů z obecních budov a provozu městského povoznictví (nákladního vozu), souhrnným plánem výdajů městských podniků a zařízení a s výkazem půjček pro obecní fond a obecní podniky s uvedením jejich předpokládaných splátek</p> <ul style="list-style-type: none"> – chudinský fond – městský elektrický podnik – Živnostenská pokračovací škola v Rybářích – lesní hospodářství – kamenolom – městské kino – městský vodovod – městské lázně – městský hřbitov – městská denní opatrovna předškolních dětí – dětský letní prázdninový domov v Odeři – městská mateřská školka – městská knihovna – krematorium – svobodárna (něm. <i>Ledigenheim</i>) – Obecná a měšťanská škola v Rybářích (na předsádce) 	1932	kar 2
44	600	<p>Rozpočty města Rybáře pro kalendářní rok 1937 se srovnáním hospodářských výsledků za rok 1935 – obecní fond s plánem příjmů a výdajů z obecních budov, plánem výdajů provozu městského povoznictví, souhrnným plánem výdajů městských podniků a zařízení a s výkazem půjček pro obecní fond a obecní podniky s uvedením jejich předpokládaných splátek</p> <ul style="list-style-type: none"> – lesní hospodářství – městské kino – městský vodovod – městské lázně – městský hřbitov – dětský letní prázdninový domov v Odeři – městská mateřská školka – městská knihovna – krematorium – svobodárna (něm. <i>Ledigenheim</i>) – chudinský fond – Živnostenská pokračovací škola v Rybářích – Obecná a měšťanská škola v Rybářích – městský elektrický podnik 	1936	kar 2

44	600	<p>Rozpočty města Rybáře pro kalendářní rok 1938 se srovnáním hospodářských výsledků za rok 1936 – obecní fond s plánem příjmů a výdajů z obecních budov, plánem výdajů provozu městského povoznictví, souhrnnými výsledky městských podniků a zařízení za rok 1936 a s výkazem půjček pro obecní fond a obecní podniky s uvedením jejich předpokládaných splátek</p> <ul style="list-style-type: none"> – lesní hospodářství – městské kino – městský vodovod – městské lázně – městský hřbitov – dětský letní prázdninový domov v Odeři – městská mateřská školka – městská knihovna – krematorium – svobodárna (něm. <i>Ledigenheim</i>) – chudinský fond – Živnostenská pokračovací škola v Rybářích – Obecná a měšťanská škola v Rybářích – městský elektrický podnik 	1937	kar 2
		61. Obecní dávky¹⁸⁸		
45	610	Dávka z používání veřejného statku a městských pozemků – právní norma	[1928]–[1935]	kar 2
		62. Vlastnictví budov městem¹⁸⁹		
46	620	Vynášení popelnic nájemci městských bytů ¹⁹⁰	1938	kar 2
46	620	Vymáhání dlužného nájemného	[1939]	kar 2
		63. Pozemkový majetek, hospodářský dvůr a movité předměty ve vlastnictví města		
47	630	Městský hospodářský dvůr ¹⁹¹ (mj. soupis stavebních akcí, které je zde třeba provést /garáže, truhlárna, kovárna a zámečnická dílna ad./ a jejich rozpočet; soupis rodin ubytovaných v podnájmu v městském obytném domě v čp. 101; 4 plány budov v areálu; vedení skladní knihy zásob, správce a dohlizitel dvora)	1930–1936	kar 2

¹⁸⁸ Viz též inv. č. 56, složka *Městský vodovod* (zde vodné), a inv. č. 59.

¹⁸⁹ Viz též inv. č. 32, 47 a 58.

¹⁹⁰ Viz též inv. č. 35.

¹⁹¹ O tomto hospodářském dvoru viz též inv. č. 42 a dále i inv. č. 18 – kronika, 3. díl, s. 40; rukopis inv. č. 26, s. 12; parcelní protokol inv. č. 6, fol. 18; parcelní protokol inv. č. 9, s. 80; a parcelní protokol inv. č. 8, s. 39. Jeho polohu (pozemkové parcely č. 126 a 127) lze nalézt na: Archivní mapy <<https://archivnimapy.cz/uzk/pohledy/archiv.html>> zde Rybáře, Katastrální mapy evidenční Čech 1 : 2880 (1826–1956), mapový list 6639-1A_01_02b – zde stavební parcela č. 126. Nekvalitní fotografii objektu obsahuje i ZISCHKA, Anton. Die Heimat..., s. 16 (*Wirtschaftshof mit Gärtnerei...*).

47	630	Stavba skleníku v městském hospodářském dvoře (mj. projekt od fy Höntsch & Co., Děčín, 1 stavební plán, reklamní prospekty na skleníky, kotle a další výrobky uvedené firmy, včetně kopií děkovných dopisů zaslaných vděčnými zákazníky a dalšími průmyslovými firmami)	1931	kar 2
48	631	Jednotlivé pozemky v majetku města – pronájem (mj. využívání pozemku parc. č. 164 jako skládky pro vývoz komunálního odpadu města Karlovy Vary; městský pozemek využívaný dříve spolkem ATUS – <i>Arbeiter Turn-und Sportverband</i> nabídnutý k pronájmu SA /1939/)	1930–1939	kar 2
49	632	Lesní majetek města – souhrnná zpráva	[1938]	kar 2
50	633	Prodloužení pronájmu městského zahradnictví	1938	kar 2
51	634	Nabídka ke koupi praček prádla a zařízení parních prádelen od fy W. Merlet Ges. m. b. H., Praha – Jinonice – reklamní prospekt	1931	kar 2
51	634	Koupě sady truhlářského náradí městem ¹⁹²	1935	kar 2
64. Městské podniky a ústavy¹⁹³				
52	640	Městské povoznictví ¹⁹⁴ (mj. nákup a pojištění koní, výkaz práce za rok 1937, platy kočích, jejich přijetí a propouštění)	1931–1939	kar 2
52	640	Podezření ze zneužití městského nákladního vozu k soukromým účelům	1932	kar 2
52	640	Dopravní nehoda – zřícení jednoho z městských povozů do řeky Rolavy	1938	kar 2
53	641	Městský elektrický podnik – Starobní a úrazový pojišťovací fond pro zřizence a dělníky Městského elektrického podniku Rybáře (mj. přesuny peněz z fondu pro úhradu splátek městských dluhů bez souhlasu dohlédacího úřadu)	1926–1939	kar 2

¹⁹² K dalším movitým předmětům viz inv. č. 56 a 58.

¹⁹³ O dělnících zaměstnaných městem viz též inv. č. 30, složky *Úředníci, zřizenci a dělníci města a Hospodářský dohlížitel...*

¹⁹⁴ Viz též inv. č. 32.

53	641	Městský elektrický podnik – kolektivní smlouva s odborovou organizací zaměstnanců podniku (mj. podniková pečetní nálepka)	1933	kar 2
53	641	Zpráva o vývoji městského elektrického podniku při příležitosti jeho 25 leté existence (1913–1938) Název: <i>Elektrizitäts-Unternehmung : 1. Jänner 1939. 25jähr. Bestand</i> ; autor: Alfred Hasslbauer, podnikový účetní	1938	kar 2
54	642	Městský hřbitov ¹⁹⁵ (mj. podezření z odcizení dvou okrasných stromků)	1932	kar 2
55	643	Městský kamenolom (mj. dodávky kamene pro regulaci řeky Rolavy, vyúčtování zásob a mezd k 13. 5. 1938)	1930–1938	kar 2
56	644	Městský vodovod ¹⁹⁶ (mj. spotřeba vody z vodovodu v roce 1926; prozatímní zásobování obce Bohatice z vodovodu v Rybářích; vydatnost pramene v obci Odeř; vývoj a popis vodovodu v Rybářích /1933/; nedostatek vody v roce 1934; odebírání vody z katastru obce Pstruží, osady Velflík; výkaz výběru vodného v roce 1937)	1927–1938	kar 2
56	644	Mincový odměřovač vody od fy Meinecke, poušticí odpovídající množství vody po vhození mince – koupě pro městský hřbitov v Rybářích	1934	kar 2

¹⁹⁵ Viz též inv. č. 56, složka *Mincový odměřovač vody...*

¹⁹⁶ K městskému vodovodu viz též i inv. č. 18, 26, 28 – položka j), 43, 61–64, 71.

- 56 644 Měřiče spotřeby vody, výměna starých měřičů za nové 1935–1938 kar 2
(mj. nabídky měřičů s reklamními tiskovinami od firem:
– Siemens, Siemensstadt bei Berlin (mj. veduta zdejší továrny – fotografie), zaslal GAFA, Gasmesser und Metallwarenfabrik Wondra & Co., Nový Jičín
– A. C. Spanner^{rsche} Wassermesserfabrik G.m.b.H., Liberec
– Meinecke & Co., Liberec (vodní měřiče Kosmos)
– Technische Industrie A. G. Wassermesser-Abteilung, Praha – generální zástupce fy Elektrotechna A. G. Wassermesser-Fabrik
– Otto Klimpel, Wassermesser-Fabrik, Liberec;
literatura o vodních měřičích:
– SCHULTZ, P. Technische und wirtschaftliche Bedeutung des Meßwesens in Wasserwerken. Separát z: *Erste Deutsche Spengler-Zeitung*, 1935
– SCHOLZ, K. Betrachtungen über die Meßeigenschaften von Flügelrad-Wassermessern. Separát z: *Erste Deutsche Spengler-Zeitung*, 1935
– SCHOLZ, K. Korrosionserscheinungen in Wassermessern, ihre Ursachen und ihre Verhinderung. Separát z časopisu: *Gas- und Wasserwirtschaft*, 1936
– SCHOLZ, K. Grundlagen für die Austauschbarkeit der Einzelteile von Wassermessern : erläutert am Siemens-Wasserzähler. Ediční řada: *Messtechnik und Betriebsüberwachung in Wasserwerken*
– SCHOLZ, K. Der Siemens-Hauswasserzähler im Kampf gegen Korrosion und Abnutzung Ediční řada: *Messtechnik und Betriebsüberwachung in Wasserwerken*)
- 56 644 Nabídka vodních pump s reklamními tiskovinami [1937] kar 2
od fy. Ernst Vogel, Znojmo
- 56 644 Převod správy vodovodu po sloučení (1937) 1939 kar 2
města Rybáře s Karlovými Vary – výkazy inventáře, převod písemností a plánů a map, informace o vodovodu přičleněného města Rybáře, rozpočty vodovodu na rok 1937, 1938 a na mezirozpočtové čtvrtletí 1. 1. – 31. 3. 1939 (opisy)
– kopie zpráv zaslaných služebnou v Rybářích městským orgánům v Karlových Varech na žádost Vodního úřadu Karlovy Vary, adresovanému ještě poslednímu starostovi města Rybáře.

57	645	Obnova městských lázní na břehu řeky Ohře, poničených povodní v roce 1924 – 2 technické výkresy, rozpočet stavby a technická zpráva	1925	kar 2
57	645	Pronájmy kabin a provoz telefonu v městských lázních ¹⁹⁷	1937	kar 2
65. Podpora zájmů města				
58	650	Zkrášlení města a zlepšení provozu městských podniků – nutné stavby a opravy, pronájmy nemovitostí a opatření přístrojů	1929	kar 2

¹⁹⁷ Srov. též inv. č. 30, složka *Osobní spisy – městští zřizenci*, zde výměr starosty z 13. 4. 1939 – adresát: Karl Duschinsky.

- 64 Situační mapa pro rekonstrukci vodovodu na dnešní ulici Sokolovská (tehdejší *Hauptstrasse*) v prostoru od křižovatky s ulicí Nákladní po Chebský most a pro zvětšení výškového vodojemu na dnešním Růžovém Vrchu v ulici Sedlecká – s uvedením čísel jednotlivých stavebních a pozemkových parcel v části Rybáře – Nové Město a Rybáře – Horní Nové Město (dnes Růžový Vrch)
(Situation über die Rohrauswechslungen im Stadtgebiete (1. Etappe))
Autor neúveden, Teplice-Šanov, 1 : 2880, světlotisk, nekolorováno, papír, 41,5 x 45,3 cm
- 65 Situační mapa pro vyřazení vrcholové šachty v obci Ruprechtov¹⁹⁹ přímým potrubním spojením a pro výměnu samospádového potrubí vedoucího odtud do vodojemu v Rybářích
– se zachycením centra obce Ruprechtov a s uvedením čísel jednotlivých stavebních a pozemkových parcel zde
(Situation über die Ausschaltung des Kulminations-Schachtes in Ruppelsgrün durch direkte Rohrverbindung und Auswechslung der Falleitung /sic!/) 1930 map 4
Autor neúveden, Teplice-Šanov, 1 : 2880, světlotisk, nekolorováno, papír, 20,8 x 33,5 cm

**B. Situační mapy pevných bodů pro polohopisný plán
a mapy městských sídlišť**

- 66 Situační mapa vilové čtvrti „Blaho lidu“ (něm. *Volkswohl*) [1925]–[1930] map 5
ve východní části Starého Města
– rodinné domy čp. 430–457 (převážně mezi dnešními ulicemi Sladovnická a Kosmonautů)
(Situationsplan)
Autor neúveden, místo neúvedeno, 1 : 500, světlotisk, nekolorováno, papír, 53 x 32,2 cm
- 67 Mapa pevných bodů v katastru města pro potřeby polohopisného plánu 1927 map 6
– příloha k evidenční knize pevných bodů inv. č. 10
(Fixpunkte zum Lageplan der Stadtgemeinde Fischern)
Autor: Alois Sichert, stavební mistr v Rybářích, 1927, světlotisk, měřítko neúvedeno, tuhý papír, částečně kolorováno, 1 list, 79,2 x 45,7 cm
Předchozí sign: E. N: 1320

¹⁹⁹ Viz též inv. č. 72.

VII. TECHNICKÉ VÝKRESY

- 68 Stavební plány nerealizované chlapecké a dívčí obecné a měšťanské školy v Rybářích v místě dosavadní školy (čp. 100) – dnes prostor mezi ulicemi Majakovského, Sokolovská a náměstím 17. listopadu; autor: Alois Sichert, stavební mistr; kolorovaná kresba, tuhý papír 1903 tvy 1–6
- a) Podélný profil budovy + situační mapa (Volks- und Bürgerschule Stadtgem. Fischern. Profil und Situation. Profil a - b.); 1 : 100 (profil), 1 : 720 (situační mapa); 77,4 × 60,5 cm – tvy 1
- b) Fasáda směrem do státní silnice (dnes Sokolovská) (Projekt- für die Erbauung einer Knaben- und Mädchen-Volks-und Bürgerschule für die Stadtgemeinde Fischern. Façade gegen die Aerarialstrasse); 1 : 66²/₃; 91,1 × 49,2 cm – tvy 2
- c) Fasáda směrem do ulice Hřbitovní (dnes Majakovského) (Projekt für die Erbauung einer Knaben und Mädchen-Volks und Bürgerschule der Stadtgem. Fischern. Façade gegen die Friedhofstr.); [1 : 66²/₃]; 80,5 × 48 cm – tvy 3
- d) Přízemí, určené pouze pro obecnou školu – druhá průmětna, tj. zvýšený půdorys se zakreslením otvorů oken (Volks und Bürgerschule Stadtgemeinde Fischern. Parterre – dient ausschliesslich nur für Knaben- und Mädchen Volksschule.); 1 : 100; 77,5 × 70,5 cm – tvy 4
- e) 1. patro, určené pouze pro obecnou školu – druhá průmětna (Volks und Bürgerschule Stadtgemeinde Fischern. 1. Stock dient ausschliesslich nur für Knaben- u. Mädchen Volksschule.); 1 : 100; 68,5 × 61 cm – tvy 5
- f) 2. patro, určené pouze pro měšťanskou školu – druhá průmětna (Volks und Bürgerschule, Stadtgemeinde Fischern. II. Stock dient nur für Knaben und Mädchen Bürgerschule.); 1 : 100; 68,5 × 60,7 cm – tvy 6
- 69 Stavební plány školy a samostatně stojící vedlejší budovy tělocvičny – dvě verze na jednom listu: [1903] tvy 7
- verze jednoposchoďová s budovou do U, 1 : 200
- verze dvouposchoďová, 1 : 500 (Bräuhaus projekt /sic!/) autor: Karl Fischer-Birnbaum, stavební mistr, Karlovy Vary; nekolorovaná kresba, transparentní papír, 73,5 × 48 cm – 1 tvy Předchozí sign.: 129

- 70 Stavební plány nerealizovaného nárožního domu [1903] tvy 8–14
chlapecké obecné a chlapecké a dívčí měšťanské školy
s tělocvičnou v křídle budovy, v Rybářích na tehdejší
parcele č. 422/24, dnes prostor ve Šmeralově ulici přímo
naproti budově čp. 419, severně od domu čp. 703;²⁰⁰
autor: Karl Fischer-Birnbaum, stavební mistr, Karlovy Vary;
kresba, transparentní papír
- a) Podélný profil budovy s vyznačením podlah jednotlivých
podlaží, měřítko neuvedeno, nekolorováno,
89,5 × 59,7 cm – tvy 8
 - b) Suterén – půdorys
(Souterrain), měřítko neuvedeno, nekolorováno,
57,7 × 59,2 cm – tvy 9
 - c) Přízemí, určené pro chlapeckou obecnou školu
– druhá průmětna + situační mapa
(Parterre Knaben Volksschule)
2 cm : 10 m (situační mapa), nekolorováno,
71,3 × 61,3 cm – tvy 10
 - d) Zvýšené přízemí – druhá průmětna
(Hoch Parterre), měřítko neuvedeno, nekolorováno,
78,3 × 66,8 cm – tvy 11
 - e) 1. patro, určené pro chlapeckou obecnou školu
– druhá průmětna
(1. Stock Knaben-Volksschule), měřítko neuvedeno,
nekolorováno, 61,5 × 58,6 cm – tvy 12
 - f) 2. patro, určené pro chlapeckou a dívčí měšťanskou
školu, verze A + přízemí tělocvičny – druhá průmětna
s vyznačením okolí budovy a se zaměřením Ing. Schärfa
(Knaben & Mädchen Bürgerschule 2. Stock), měřítko
neuvedeno, nekolorováno, 61,8 × 56 cm – tvy 13
 - g) 2. patro, verze B + přízemí tělocvičny – druhá průmětna
se zakreslením okolí budovy a se zaměřením Ing. Schärfa
(2. Stock), měřítko neuvedeno, kolorováno,
100 × 67,7 cm – tvy 14

²⁰⁰ Srov. Archivní mapy <<https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>> zde Rybáře, Katastrální mapy
evidenční Čech 1 : 2880 (1826–1956), mapový list 6639-1A_01_02b; a *Adressbuch der Stadt Fischern i. B.* Im
Selbstverlage des Stadtrathes. Leipzig : Kühnel's Verlag, [1897], s. 26 – zde uveden obchodník Hirsch jako
majitel domu, zakresleného na situační mapě na tvy 10 a 11.

71	<p>Plány výstavby pěti domů s nárožní budovou na tehdejší pozemkové parcele č. 363/17 pro město Rybáře; dnes roh ulice Majakovského a Sokolovská, realizován pouze nárožní dům čp. 463 (typ B)
(Plan zur Erbauung von fünf Reihenhäusern mit Eckhausausbildung auf G. Parz. K. Z. ³⁶³/17 für die Stadtgemeinde Fischern)
autor: neuveden, světlotisk na tuhém papíru
Předchozí sign.: E.N° 129   a) Domy typ A, A₁ a B (čp. 463)
– fasády v příčné ulici, dnes ulice Majakovského (Type „A, A₁, B,“ Fassaden in der Querstrasse)
+ příčný řez c-d – pohled ze severu (Schnitt = c-d)
1 : 100, 91,5 × 38,5 cm – tvy 15   b) Domy typ B (čp. 463), C₁ a C
– fasády na Hlavní ulici, dnes ulice Sokolovská (Type „B, C₁, C,“ Fassaden in der Hauptstrasse)
+ příčný řez a-b – pohled z východu (Schnitt = a-b)
1 : 100, 92 × 40,5 cm – tvy 16   c) Nárožní dům typ B, dnes čp. 463 – sklep, přízemí a I. – III. patro – druhá průmětna (Type „B“), 1 : 100
+ situační mapa, 1 : 500
93 × 38,5 cm – tvy 17</p>	1924	tvy 15–17
72	<p>Technický výkres umístění nadzemního hydrantu, patřícího k vodovodu města Rybáře, v obci Ruprechtov²⁰¹
+ situační mapa Ruprechtova s vyznačením plánované stavby
– se zachycením centra obce a s uvedením čísel jednotlivých stavebních parcel
(Plan für die Aufstellung eines Oberflurhydranten für die Gemeinde Ruppelsgrün)
Autor neuveden, Cheb, 1 : 50 (technický výkres),
1 : 2880 (situační mapa); světlotisk, tmavě modrý papír,
41,8 x 33,5 cm</p>	1929	tvy 18
73	<p>Stavební plán obytného bloku „Sachrův dvůr; (Siedlung Fischern, Profil – „a - b“)
autor: Ing. Erich Langhammer, architekt; 1 : 100, barevný světlotisk, tuhý papír, 116,8 × 45 cm</p>	1931	tvy 19

²⁰¹ Viz též inv. č. 65.

VIII. TYPÁŘE

A. Pečetní typáře

1. Městská správa jako celek

- 74 Mosazné pečetidlo města Rybáře, okrouhlé, razicí deska [1897]–[1900] pec 1
s dřevěným držadlem v houbovitém tvaru, průměr 35 mm,
výška 117 mm, po obvodu pečetidla dvojité linka;
v pečetním poli, neodděleném od opisu, je městský znak:
na kartuši letící orel, který v pařátech drží rybu,
pod nimi zvlněná voda; opis latinkou, majuskula:
horní část: *STADTGEMEINDE*, dolní část:²⁰² * *FISCHERN* *
Předchozí sign.: 19
Literatura: PELANT, Jan. *Znaky a pečete západočeských
měst a městeček*. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1985,
s. 218–219.
Předchozí sign.: 19
- 75 Mosazné pečetidlo města Rybáře, okrouhlé, razicí deska [1917]–[1918] pec 2
s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky, průměr 34 mm,
výška 120 mm, po obvodu pečetidla linka; v pečetním
poli, odděleném od opisu linkou, městský znak udělený
listinou z 27. 2. 1917 – na gotickém štítu orlice držící
v pařátech rybu, na horním okraji štítu leží koruna zdi
s pěti stínkami; opis frakturou, minuskula:
horní část *Stadtgemeinde*, dolní část: *◇ Fischern ◇*
Předchozí sign.: 21
Literatura: PELANT, Jan. *Znaky a pečete západočeských
měst a městeček*. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1985,
s. 218–219.
Předchozí sign.: 21
- 76 Cínové pečetidlo města Rybáře, okrouhlé, pouze pečetní [1917]–[1918] pec 3
deska bez držadla, průměr 34 mm, výška 6 mm, po obvodu
pečetidla linka, v pečetním poli, odděleném od opisu linkou,
městský znak udělený listinou z 27. 2. 1917 – na gotickém
štítu orlice držící v pařátech rybu, na horním okraji štítu leží
koruna zdi s pěti stínkami; opis frakturou, minuskula:
horní část: *Stadtgemeinde*, dolní část: *◇ Fischern ◇*
+ pečetní nálepka města Rybáře, která vznikla otiskem tohoto
pečetidla a je přilepená na spodní část pouzdra uvedené
pečetní desky; černý podklad, červené figury a písmo, průměr
celé nálepky 42 mm
Předchozí sign.: č. 22

²⁰² Symbol * znamená šestcípou hvězdu.

B. Razítka

1. Městská správa jako celek

- 77 Mosazné nápisové razítko obce Rybáře, okrouhlé, razicí deska [1866] raz 1
s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky, průměr 31 mm,
výška 99 mm, po obvodu razítka provazec, v razicím poli
v horní a dolní části grafické ozdoby ve formě volut, uprostřed
nápis latinkou, majuskula: **GEMEINDE FISCHERN**
- 78 Mosazné znakové razítko města Rybáře, okrouhlé, [1917]–[1918] raz 2
razicí deska s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky,
průměr 35 mm, výška 121 mm, po obvodu razítka dvojitá
linka, v razicím poli, odděleném od opisu linkou, městský
znak udělený listinou z 27. 2. 1917 – na gotickém štítu orlice,
držící v pařátech rybu, na horním okraji štítu leží koruna zdi
s pěti stínkami; opis frakturou, minuskula:
horní část: *Stadtgemeinde*, dolní část: *◇ Fischern ◇*
Předchozí sign.: 20
- 79 Pryžové znakové razítko města Rybáře, okrouhlé, [1917]–[1918] raz 3
razicí deska s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky,
průměr 34 mm, výška 74 mm, po obvodu razítka dvojitá
linka, v razicím poli, odděleném od opisu linkou, městský
znak udělený listinou z 27. 2. 1917 – na gotickém štítu
orlice držící v pařátech rybu, na horním okraji štítu leží
koruna zdi, stínky již nelze rozeznat; opis švabachem,
minuskula: horní část: *Stadtgemeinde*,
dolní část: *○ Fischern. ○*²⁰³
- 80 Pryžové znakové razítko města Rybáře, okrouhlé, [1926]–[1930] raz 4
razicí deska s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky,
průměr 34 mm, výška 73 mm, po obvodu razítka dvojitá
linka, v razicím poli, neodděleném od opisu linkou, městský
znak udělený listinou z 27. 2. 1917 – na gotickém štítu orlice
držící v pařátech rybu, na horním okraji štítu leží koruna zdi
s pěti stínkami; minuskulní opis česko-německý:
horní část latinkou: - *Městská obec Rybáře* -,
dolní část frakturou: *Stadtgemeinde Fischern*
- 81 Pryžové znakové razítko města Rybáře, okrouhlé, [1926]–[1930] raz 5
deska s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky, průměr 35 mm,
výška 75 mm, po obvodu razítka dvojitá linka, v razicím poli,
odděleném od opisu linkou, městský znak udělený listinou
z 27. 2. 1917 – na gotickém štítu orlice držící v pařátech rybu,
na horním okraji štítu leží koruna zdi s pěti stínkami;
opis latinkou česko-německý, minuskula:
horní část: * *Městská obec Rybáře* *,²⁰⁴
dolní část: *Stadtgemeinde Fischern*

²⁰³ Symbol ○ znamená pětilistý kvítek.²⁰⁴ Symbol * znamená šesticípou hvězdu.

2. Prázdninová sociální péče města Rybáře

- 82 Pryžové nápisové razítko Prázdninové sociální péče [1923]–[1935] raz 6
města Rybáře pro chudé děti,²⁰⁵ okrouhlé, razicí deska
s dřevěným držadlem ve tvaru kuželky, průměr 28 mm,
výška 73 mm, po obvodu razítka dvojitá linka, opis od razicího
pole neoddělen, nápisy latinkou, minuskula:
opis v horní části: *Ferienfürsorge*,
nápis v razicím poli: *der Stadt*, opis v dolní části: *Fischern*

²⁰⁵ Viz též inv. č. 14, položka d) /fsn 5–7/, a kroniky inv. č. 12, 15 a 18 – hledat dle indexu inv. č. 23, heslo *Ferienheim*.

Název archivní pomůcky:	Archiv města Rybáře
Značka archivního fondu:	AM Rybáře
Časové rozmezí:	[1866]–1939 (1946)
Počet evidenčních jednotek:	144 (1 listina po roce 1850, 15 úředních knih, 3 rukopisy, 3 pečetidla, 6 razítek, 2 kartony, 6 map, 19 technických výkresů, 1 kresba, 87 fotografií na papírové podložce, 1 jiné)
Počet inventárních jednotek:	82
Rozsah fondu v bm:	1, 72 bm
Stav ke dni:	19. 12. 2019
Zpracovatel fondu:	Mgr. Petr Cais
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Petr Cais
Počet stran:	64
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Milan Augustin
	dne 19. 12. 2019 – čj. SOAP/30-831/2019